

ILANDSBYLV

TIDSSKRIFT FOR SOSIALTERAPEUTISK
ARBEID I NORGE NR 27 • SOMMEREN 2011

Landsbyliv er et forum for mennesker som lever, arbeider og er engasjert i sosialterapeutisk arbeid i Norge. Tidsskriftet vil være «et vindu til verden». Det skal berike miljø, kommunikasjon og livskvalitet. Bladet kommer ut fire ganger i året.

Redaksjonsgruppen består av:

Jan Bang (redaktør), Dag Balavoine (faglig redaktør), Borgny Berglund (bildeansvarlig) og Svein Berglund (økonomiansvarlig).

Sosialterapeutisk Forbund

Det Sosialterapeutiske Forbundet består av selvstendige virksomheter som arbeider for og med barn, ungdommer og voksne mennesker med spesielle behov. Til grunn for forbundets arbeid ligger det antroposofiske menneskesyn, slik det er utformet av Rudolf Steiner.

Medlemmer:

- Camphill Landsbystiftelse i Norge
- Granly, Toten
- Grobunn, Hedemarken
- Helgeseter, Bergen
- Helsepedagogisk Steinerskole på Hedemarken
- Ljabruskolen, Oslo
- Rostadheimen, Bergen
- Verdandi Stiftelse, Bergen

Camphill Landsbystiftelse i Norge

Camphill Landsbystiftelsens formål er å understøtte sosiale samarbeids- og livsformer utgått fra Rudolf Steiners tredelte samfunnsbilde, slik disse er forsøkt virkeliggjort i andre Camphillsteder grunnlagt av legen Karl König, og der den sosiale grunnlov forsøkes gjennomført.

Landsbyer:

- Camphill Rotvoll, Trondheim
- Hogganvik Landsby, Rogaland
- Jøssåsen Landsby, Sør-Trøndelag
- Solborg, Buskerud
- Vallersund Gård og FRAMskolen, Sør-Trøndelag
- Vidaråsen Landsby, Vestfold

De holdninger og synspunkter som er trykket i artikler i Landsbyliv er uttrykk for forfatterens egne tanker og holdninger og ikke nødvendigvis redaksjonens synspunkter.

Frist for innlegg til neste utgave: Mandag 8. aug. 2011

Vennligst send innlegg til redaksjonen:

E-post: landsbyliv@camphill.no

Org. Nr. 954 475 492
Bankkonto nr. 1254 05 18562
ISSN 1504-0720

Alle utgaver av Landsbyliv ligger på www.camphill.no

Abonnement kr. 350,- • Løssalg kr. 100,-

Distribusjonsadresse:

Landsbyliv, Solborgveien 21, 3520 Jevnaker

FORSIDEN: Timane Anderson Nordland, Aksel Mentjærvi og Jenny Tømby Nilsen forbereder St Hans. Helsepedagogisk Rudolf Steinerskole i Oslo. Foto: Borgny Berglund.

Leder

Foto: Borgny Berglund

Gresset vokser, trærne står i blomst, våren er kommet og er på vei over til sommer.

Dette gjelder ikke bare naturen utenfor vinduet, men også menneskene og våre virksomheter. Sosialterapien blir mer synlig, og kom godt til syne på SOR- konferansen i vår. Geir Legreid var der sammen med Dag Balavoine og en av elevene fra FRAMskolen, og Geir rapporterer i denne utgaven av Landsbyliv at han nok tror at virksomhetene våre er blitt mer kjent etter denne konferansen.

En kraftig måte for å bli mer synlig, er å skape en samlet stemme, et stort kor kan ha mer kraft enn en solist! Geir Legreid sender også ut en oppfordring til forskjellige antroposofiske virksomheter som arbeider i relaterte felt til å ta opp en diskusjon om muligheten til å danne en paraplyorganisasjon akkurat med dette formålet.

Naturen er på mange måter mer synlig i sitt mangfold og sin dynamikk når planter vokser, blomstrer og setter frø. Derfor blir vi bevisst naturen på en hel annen måte om våren og sommeren enn om vinteren. Otto Scharmer var nylig i Oslo for å lansere den norske utgaven av boken sin "Theory U". Han avsluttet sin presentasjon med å oppfordre alle til "å lære fra naturen", noe som er enda viktigere for mennesker som arbeider med data, som det ser ut til at flere og flere av oss gjør.

Datateknologien er sikkert et verdifullt bidrag til å gjøre mye arbeid lettere, men har sine skyggesider, noe som kan balanseres ved å ta turer i naturen og observere dens minste detaljer. Og ingenting er så belivende som en tur ut i naturen når våren kommer!

Som vi ser fra flere innlegg i denne utgaven er det mange store forandringer som skjer i disse dager; i sosialterapien; i samarbeidet mellom Camphill og de andre antroposofiske virksomheter; i hvordan vi blir sett av andre. I en slik tid, preget av endringer, er det verdifullt å se tilbake på hvor vi kommer fra. Denne utgaven av Landsbyliv fokuserer på pionerfasen til våre virksomheter i Norge. Tilbake til Granly i 1938, Helgeseter i 1952 og Vidaråsen i 1966. Vi håper at dette tilbakeblikket vil gi oss en stø kurs fremover.

En sak som burde samle oss alle er å legge press på myndighetene til å ratifisere FN-konvensjonen om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne. Det er en skam at Norge ikke har gjort det enda. Les mer om dette i Rigmor Skålholts kronikk.

Vi ønsker alle våre lesere en god sommer og god lesing!

Redaksjonen

Innhold

NYHETER

NYHETER	4
MØTEPLASSEN	6
GLIMT FRA VERDEN	7

KRONIKKER

THEORY U – TANKER FRA OTTO SCHARMER	8
FN-KONVENSJONEN OM RETTIGHETENE TIL PERSONER MED NEDSATT FUNKSJONSEVNE	9
KANSKJE FREMTIDEN LIGGER BAK OSS?	10
FOKUS: PIONERFASEN	11

FASTE SPALTER

EURYTM I	17
SKOLERINGSVEIEN	18
LANDBRUKSLIV	19
BRODER DYR	21
BOKANMELDELSER	23
OPPLYSNINGER OM LANDSBYSTIFTELSEN OG SOSIALTERAPEUTISK FORBUND	24
OPPLYSNINGER OM VÅRE STEDER	28

Foto: Borgny Berglund

Den Sosiale Grunnlov

Et samarbeidende menneskesamfunns velferd er større jo mindre den enkelte stiller krav om selv å få utbytte av sine ytelser.

Velferden øker jo mer den enkelte avgir til sine medarbeidere og jo mer hans egne behov tilfredstilles av de andres ytelser.

Alt som innenfor et menneskesamfunn motvirker denne lov, må i lengden på den ene eller annen måte avle ulykke og nød.

Rudolf Steiner

Å lese i naturens bok

Tekst og foto JAN BANG

I utviklingen av vår bevissthet har vi mennesker sett verden på flere forskjellige måter. I gamle skrifter har vi det mytologiske, der hvor verden er fylt med krefter som vi gir navn. Det var de gamle grekerne som begynte å stille spørsmål til denne mytologiske måten å se verden på, og de beveget seg inn i en logisk verden, dominert av logos, den rasjonelle tanke. De fant frem til en forklaring av den fysiske verden basert på de fire elementene, jord, ild, vann og luft. Dette satt sitt preg på vitenskapen i to tusen år.

I den senere renesansen og opplysningstiden kom det en tenkning som ville beholde bare det som var fysisk og målbar. Ingen følelser, ingen intuisjoner, ingen sjel, ingen ånd: mennesket og universet som en maskin. Det var på denne tid at de største ordentlige urverk ble oppfunnet, og mange var betatt av tanken at hele universet bare var et stort urverk.

Moderne vitenskap har nå delt opp verden i mange småbiter. Denne såkalte reduksjonismen har gitt oss den moderne vitenskap, og vi er blitt flinke til å ta verden fra hverandre og studere hver bit. Å vite mer og mer om mindre og mindre er sikkert interessant, men det hjelper oss ikke alltid til å forstå helheten. Vi må sette sammen biter til de danner små ideer, og flette disse ideene sammen til en forståelse. Vi må lære naturens bokstaver for å kunne skape en bærekraftig verden.

Vi som stort sett er blitt miljøanalfabeter har stor behov for akkurat dette i dag. Steiner utviklet den vitenskapelig siden av Goethes arbeid, og her kan vi finne løsninger til mange av de problemer vi står i møte med i dag. Goetheanismen er basert på å observere, noe som alle og enhver kan gjøre. Når vi oberseverer med et åpent sinn og empatiske følelser vil det danne seg bilder som vil gjøre vår verden mer forståelig. Dette er nøkkelen til å skape en bærekraftig fremtid.

Forbundet endrer navn

Tekst av GEIR LEGREID

Norsk Forbund for Helsepedagogikk og Sosialterapi vedtok en navneendring på sitt Årsmøte i 2010 – det nye navnet ble Norsk Forbund for Sosialterapi. Begrunnelsen var at det norske begrepet "helsepedagogikk" ikke er dekkende i forhold til sitt utgangspunkt, det tyske "heilpedagogik".

I forhold til etablering av bachelorprogrammet i antroposofisk sosialpedagogikk, ble diskusjonen tatt videre. Hvilke begreper skal brukes i fortsettelsen? En rekke medarbeidere i vårt fagmiljø er utdannet som sosial-

terapeuter. De første norske sosialpedagogene vil tidligst være utdannet i 2015. Denne utdanningen vil skille seg vesentlig fra den sosialterapeutiske, og vi må dermed ha plass til flere fagtermer om vårt arbeide. Dette er for så vidt uproblematisk, men i forhold til navnet på et samlet forbund så må vi lande på ett.

Årsmøtet ønsket et kort og presist navn, og valget ble Sosialterapeutisk Forbund".

Se ellers vår nettside www.sosialterapi.no

Antroposofisk paraplyorganisasjon?

Geir Legreid. Foto: Borgny Berglund

I anledning drøftinger mellom Sosialterapeutisk Forbund og Steinerskoleforbundet om skolens status og kontingenter, utviklet samtalen seg til mulige fremtidsscenarioer.

Tekst av GEIR LEGREID

Utgangspunktet var at de antroposofiske miljøene er relativt små men svært aktive. Det må finnes en måte å samle initiativene på som gjør oversikten enklere for alle, samt at fellesoppgaver kan administreres sentralt for å slippe dobbeltarbeid.

I så fall kan en modell være en overordnet paraply, hvor særforbundene er samlet (bla Sosialterapeutisk Forbund, Steinerskoleforbundet, Steinerbarnehageforbundet, m fl).

Styret i Sosialterapeutisk Forbund drøftet så vidt ideen på møte i februar, og fortsatte på Årsmøtet i forbundet på Jøssåsen 15.3. Årsmøtet ønsker å gå videre med ideen, og at videre drøftinger må forankres på innspill fra den enkelte medlemsvirksomhet. Henvendelsen min er derfor

Peer for alle-musikk på CD

De som var med på "Peer for alle" i 2009 vet hva jeg mener når jeg uttrykker begeistring for at musikken nå er kommet på CD. Åh, hvilken glede!

Tekst av DAG BALAVOINE

Musikken ble skrevet til festivalen "Peer for alle – 2009". Malte Winje har sammen med Lars Rune Ebbestad, som var musiker under festivalen, spilt inn sangene på denne CD'en; på Vinstra, Stange og i Hammerfest, noe den også bærer preg av. Malte har gjort et fint arbeid. I tillegg til at CD'en skal være en hjelp til å sy "det sosiale allkunstverket" sammen, er CD'en ment som;

- Hyggemusikk
- Musikk i bilen
- Hjelp til å lære sangene, enten selv, som allsang, før man lærer dem til sin gruppe, eller sammen med teatergruppa
- Som scenemusikk
- Som en ekstra utfordring for enkelte skuespillere
- Som oppvekker av gode minner fra festivalen i 2009.

For å kjøpe eller høre noe fra CD'en kan du gjøre følgende:

Bestille den direkte fra Malte malte@mawi.no / 92 22 74 14
Eller; gå til www.nordisk.allkunstverk.com Gå til "SPILLET", trykk på linken:http://mawi.no/Peer/peer_for_alle.htm Der kan du trykke på de små høytaler-ikonene for å høre prøvebiter fra CD'en!

Jeg anbefaler også alle som vil arbeide med musikken i sine grupper om å bestille noteheftet som korresponder med CD'en.

CD'en er en fin "forsmak" til "Peer for alle – 2011". Jeg anbefaler de som ikke kan komme til festivalen i år likevel å glede seg med musikken.

primært for å få i gang en debatt lokalt, og deretter se på forskjellige organisatoriske muligheter.

Mulige fordeler slik jeg ser det er:

- Bedre oversikt over det samlede norske engasjementet
- Enklere beslutningsprosesser ved søknader om støtte til ulike prosjekter fra andre antroposofiske grupper i Norge (eks Dialogos)
- Flere og større møtearenaer, og dertil muligheter for mer gjensidig inspirasjon, sterkere nettverk, og muligheter for kompetansedeling
- Bedre muligheter for å realisere forskningsprosjekter (i dag er det tilnærmet umulig for SF å selv stable på beina nok midler til forskning)
- Noen felles administrative ressurser for å slippe dobbeltarbeid, samt opparbeide god kompetanse hos nøkkelpersoner

Mulige bivirkninger som evt må løses kan være:

- For stor oppmerksomhet på de største særforbundene (her må innsats fra et felles sekretariat avtales etter en fordelingsnøkkel)
- Opplevelse av lengre vei til støtten (her må vi sikre at den administrative infrastrukturen og personlige kontakten utvikles, uansett hvem, og hvor sekretariatfunksjonen skal plasseres – mest sannsynlig i Oslo)
- Kontingenter på bakgrunn av tjenestetilbudet (ulike organisasjonsformer gjør at dagens tjenester kommer fra ulike leverandører, eks hentes i dag bistand fra andre enn SF, hjemmene er også medlem i HSH, skolene i Steinerskoleforbundet, og landsbyene har sitt eget serviceapparat)
- Fare for at dagens dugnadsånd i organisasjonssammenheng forvitrer (vil vi bli slappere med egeninnsatsen ift fagdager, årsmøter osv)

Jeg håper at disse løse og luftige tankene vil diskuteres på ledermøter og i de fora der en slik diskusjon naturlig hører hjemme. Jeg er spent på hvilke refleksjoner som kommer fram.

Jan Bang overrekker prisen til Nina Brun. Foto: Hanne Kveli

Verveprisen 2010 til Nina Brun

Tekst av JAN BANG

Nina vervet 5 nye abonnenter i løpet av 2010, og fikk verveprisen for å ha vervet flest. Nina er et trofast medlem av Solborgs skriveverksted, og har bidratt med både artikler og anmeldelser i Landsbyliv en god stund. Landsbyliv er vårt blad, det tilhører lesere, skribenter og alle som er engasjert eller påørt av det sosialtera-

peutiske arbeidet i Norge. Vi i redaksjonen setter stor pris på all innsats, og markerer dette når vi kan.

Nina fikk ikke Malte Winjes nye Peer Gynt CD, som vi skrev i forrige utgave, men isteden lys og håndklær fra Helgeseters verksteder, noe hun mottok med stor glede.

Landsbyliv takker Nina, og alle andre som hjelper Landsbyliv.

SOR-konferansen i Oslo

31.3. og 1.4. ble det arrangert en SOR-konferanse i Oslo med temaet "EN NY HVERDAG – om selvbestemmelse, utvikling og mestring 20 år etter HVPU-reformen."

Tekst av GEIR LEGREID

Som tittelen viste til var det tid for et tilbakeblikk, men det meste av tiden var blikket rettet fremover under konferansen. Det var et vellykket arrangement, med over 660 deltakere (det var så stor pågang at arrangøren dessverre måtte avvise flere som ønsket å delta). Her var professorer og miljøarbeidere, mennesker med spesielle behov, og politikere, pårørende og journalister. Kort sagt en veldig ulik forsamling med et mål til felles – ønske om å skape en bedre hverdag for mennesker med spesielle behov.

Innholdsmessig var det en blanding av foredrag, dialoger på scenen, filmfremvisninger og kultur. Det jeg synes var mest interessant var "brukerne" som inviterte til dialog, samt EMPO TV. Dette var nytt for meg i konferansesammenheng, og et godt eksempel på inkludering. Det var ellers god stemning, spennende forskningsresultater, og muligheter for å bygge faglige nettverk. Selv hadde jeg noen samtaler med forskerne som deltok, og oppfordret disse til å bruke tid på de antroposofiske initiativene, for å se om vi skiller oss fra de offentlige tilbudene. En av forskerne var professor Jan Tøssebro ved NTNU. Han er vel den forskeren i Norge som er mest kjent for sitt engasjement for mennesker med spesielle behov. Han har skrevet en rekke artikler og bøker med vekt på reformer, oppvekst, levekår og inkludering. **Fortsetter på side 6**

Under konferansen fikk han SOR sin ærespris, en heder han virkelig fortjener.

Hva gjorde så antroposofene på SOR? Dessverre har vi vært lite flinke til å bidra på disse konferansene tidligere. Det virker som vi har manglet både selvtilliten og forståelsen for at disse konferansene er viktige arenaer for å få aksept for vårt eget fagmiljø. Det hadde vi tenkt å gjøre noe med i år, og muligheten kom da vi ble spurt om å vise noe fra Peer Gynt-spillet. Helgeseter påtok seg oppgaven ved å fremføre sin scene "Forliset", og i tillegg fikk jeg noen minutter på å presentere våre sosialterapeutiske arbeidsmetoder. I innlegget vektla jeg tanken om "menneskets friske kjerne" og hvordan denne holdningen kommer til uttrykk, og bidrar til inkludering i vårt kulturarbeid.

I tillegg etablerte Dag Balavoine, Byrge Oftedal Hansen, og jeg en sosialterapeutisk stand med masse bilder og informasjon om landsbyene, hjemmene og skolene. Vi hadde mange interesserte konferansedeltakere på besøk, og produktene vi hadde for fremvisning var det mange som ønsket å kjøpe.

Jeg tror nok at virksomhetene våre er blitt mer kjent etter denne konferansen. Og jeg håper at vi får flere sjanser av SOR fremover til å presentere de sakene vi er opptatt av. Vi må tørre å utfordre oss selv og de andre fagmiljøene mer en tidligere. Vi har tross alt mye å hente på et utvidet samarbeid, og vi har også veldig mye å bidra med. På tide å dele.

Vidaråsenfolk til Fjellheimen

Frå Fjellheimen i 2006. Foto: Arkiv Fjellheimen

Tekst av ARNKJELL RUUD

Mandag 14. februar dro 33 stykker fra Vidaråsen til Fjellheimen leirskole i Engerdal Kommune i Hedmarken.

Da vi ankom leirskolen fikk vi tildelt rom, så var det middag og om kvelden samlet vi oss i gapahuken til kanefart og avsluttet kvelden i peisestuen.

Tirsdag ble vi vekket av skipsklokka, spiste frokost og smurte matpakker før

Arnkjell Ruud
Foto: Borgny Berglund

vi gjorde oss klare til skitur. Vi kjørte snøskuter et stykke, og gikk så videre til Gropa hvor vi grillet brødkivene. Dagen etter var det flere turer, og anledning til å ride på hest og kjøre iskarusell. Torsdag kveld avsluttet vi med kveldskaffe og fest med Engerdal Trekkspillklubb og konsert med David og Gry. Pølser og brus fikk vi mens vi så på bilder fra uken.

Fredag morgen var det evaluering før vi dro hjem.

Vi beboere fra Vidaråsen vil takke for et fint opphold på Fjellheimen og kjøkkenpersonalet for den gode maten de laget. Vi håper å komme tilbake ved en senere anledning.

MØTEPLASSEN

Ping Liang Kornbråten – i samtale med Hanne Kveli

Ping Liang Kornbråten bor i Hønefoss, på Storløkka. Hun har jobbet på Solborg i over ett år allerede. Hun jobber med regnskapet og trives veldig godt med det.

Hun har flere andre interesser, mye sport, badminton og bordtennis. Hun liker å reise til forskjellige steder.

Ping Liang Kornbråten kom fra Guang Xi i Kina i august 2003 og snakker både kinesisk og norsk.

Ping Liang Kornbråten. Foto: Hanne Kveli

Internasjonalt årsmøte for helsepedagogikk og sosialterapi

Hvert år holdes det et internasjonalt møte i Goetheanum i Dornach, Sveits. I 2010 var tema **Bevissthet – Tilværelse – Utdannelse (Bewusst – Seins – Bildung)**.

Tekst av REINHARD P. JUNGHANS

Ved ankomst mandag ettermiddag fant jeg 900 mennesker i storsalen som gledet seg og hilste på hverandre.

Reinhard Junghans
Foto: Jan Bang

”Åh, er du også her! Så fint å se deg!”

Lautenbachs Blåseband ga oss en morsom begynnelse i det ”hellige” Goetheanum ved å fylle hele salen med swing og rytme. Etterpå fortalte Michaela Glöckler oss om bevissthet i vårt liv, fra kropp til ånd, fra våkenhet til søvn, fra selverkjennelse til meditasjoner av Rudolf Steiner.

Den første kvelden var der eurytmi og talekor på Goetheanumscenen, der det 12. kapittel av Johannes Åpenbaring ble vist fram. Dette var ikke lett å forstå, selv for meg som har vokst opp med eurytmi. Men med hjelp fra det 3. kapittel av Johannes Åpenbaring var det lettere:

”Søk å våkne i din **bevissthet** og gi kraft til det som nu er levende i din sjel, for at ikke også det skal dø... Beliv din erindring om alt du har møtt og hørt fra den åndelige verden. Plei dette i deg og det vil forvandle ditt sinnelag”.

Forvandle ditt sinnelag. Er dette en begynnelse til en ny kultur ut fra det frie Jeg?

På tirsdagen tok Andreas Fischer oss inn i det helsepedagogiske kurs av Rudolf Steiner. Vi beveget oss gjennom bevissthet i utvikling, fra

erkjennelse til åpenbaring, fra humor til forståelse, fra kosmisk-religøse holdninger til vågestykke og latter. Det var mye!

Vi hadde også pauser med kaffe, rundstykker og menneskemøter:

”Kan du hilse Helmut i Lahore?”

”Er du i Norge?”

”Du er gift og lever i Boston?”

”Kommer du til den Europeiske Kongress for Funksjonshemmede i Wien i august 2011?”

Slik gikk tiden. Når jeg ikke hadde lyst å snakke med andre lenger dro jeg inn til en utstilling i ord og bilder skapt av mennesker med spesielle behov fra Humanushaus i Beitenwill, Sveits. Jeg ble helt stille, andektig og opptatt.

Barn, ungdommer og voksne fra Les Allagouttes og Surcenord i Frankrike kom tirsdag kveld på scenen med en stor musikalsk fortelling: ”Prins Ivan, den lille heks og solsøsteren”, som var komponert, og ledet, av Eric Noyer.

Et foredrag av Penelope Roberts-Baring fra Camphill Village Copake i USA behandlet den sosial bevissthet og sosialterapien. En sosial bevissthet trenger en bestemt oppmerksomhet på alt som er omkring oss, også mot det som ikke er tilstede! Jeg har lenge tenkt på dette og var veldig begeistret av foredraget hennes.

Det siste store foredraget ble gitt av Peter Selg; om punkt-kretsmeditasjonen fra det helsepedagogiske kurs fra Rudolf Steiner. Han stilte spørsmålet ”hva er det vesentlige i en møte?” Uten å ha interesse i den som er med meg er ingen helsepedagogikk, ingen pedagogikk og intet sosialt samliv mulig.

Jeg kan ikke fortelle alle de fantastiske opplevelser fra dette møtet, men jeg anbefaler alle til å ta en tur til Dornach. Alle foredrag og flere arbeidsgrupper ble oversatt til et nordisk språk.

Goetheanum. Foto: Reinhard P. Junghans

Theory U – tanker fra Otto Scharmer

I mars var Otto Scharmer i Oslo for å lansere oversettelsen av boken sin "Teori U – lederskap som åpner fremtiden". Landsbyliv var til stede.

Tekst av JAN BANG

Jan Bang
Foto: Borgny Berglund

I dag opplever vi en forandringstid fra det gamle til det nye, det er nye teknologier som Facebook og Twitter, økonomiens fokus beveger seg østover og bevisstheten forflytter seg fra gruppen til individet.

Scharmer spør: hvor erfarer vi den verden som ender, og hvor den verden som nå begynner?

Vi opplever verdidrevne individer og grupper med en utrygghet om hvilken vei vi beveger oss. Vi forbruker 1,4 planeter hvert år! Dette betyr at vi tar olje, kull, matjord og andre resurser som ellers ville vært tilgjengelig for mennesker i fremtiden. Dette er ikke bærekraftig!

Den øverste 1% av jordens befolkning eier eller kontrollerer mer enn 40% av verdens ressurser, mens den nederste 50% eier bare 2%. Vi lever i en krisetid.

Scharmer prøver å finne en løsning i den måten vi tenker på, og ser at det er en utvikling fra handling gjennom observasjoner, refleksjoner, planlegging til ny handling. Han sier at vi må

lære fra fremtiden mens den utvikler seg. Vi trenger å observere nye ideer med åpent hode og åpent hjerte. Vi må la den indre visdom komme frem.

Han sier at skal et inngrep lykkes er det avhengig av den indre disposisjonen til den som griper inn. Han gir oss en metodikk som kan hjelpe:

1. Først hør på din indre visdom.
2. Så kan du åpne deg til å observere fakta.
3. Deretter kan du peile deg inn med empati og høre på andre.
4. Til sist holder vi åpent et rom for noe nytt å komme frem.

Han kaller dette "presencing" – nærværing. Han bruker også begrepet "generative listening" – en form for frembringene lytting.

Scharmer legger frem en ny måte å se verden på, noe som kan hjelpe oss å skape en ny verden i fremtiden.

- Hvis vi begynner med den vanlige måten å tenke, høflige samtaler som tilpasser seg det rådende paradigme, da husker vi reglene. Her finner vi de sentraliserte organiserte byråkratier og de økonomiske hierarkier. Dette er den verden vi kjenner, den verden som har bidratt til å skape mange av dagens problemer.
- Går vi litt nærmere inn på ting kan vi være mer utfordrende, da kommer vi til debatt og argumentering. Da begynner reglene å vise seg, særlig når vi bøyer dem litt. Dette

gjenspeiles i mer desentraliserte organisasjoner og her finner vi markedsøkonomien. Kanskje dette er det vi opplever i dag, at verden har blitt et farligere sted, med mer aggresjon, både i det politiske og det økonomiske.

- Det neste skrittet vil vi sikkert kjenne igjen blant de som stiller spørsmål og vil forbedre verden. Da kommer vi til dialogen, når vi stiller reflekterende spørsmål. I organisasjoner finner vi nettverk, og i økonomien ligger dette nærmere forhandlinger med assosiasjoner. Vi kjenner det igjen kanskje i det som vi tror skjer i Midt-Østen i dag, med revolusjoner skapt gjennom Facebook, Twitter og Blogging.
- Det som Scharmer tror vil skape den fremtiden vi trenger, er noe han kaller for "collective creativity" – en kollektiv skaperevne. Dette skaper nye regler, som ligner på naturens kretsløp. Her handler vi fra hjerte og hode samlet. Dette er sikkert kjernen til "Theory U", noe vi må tilstrebe for å skape oss en ny fremtid.

Mye av det vi hørte på seminaret er sikkert kjent blant de av våre lesere som har satt seg inn i den Goetheanistiske siden av antroposofien. Den var gjenkjennelig for meg også fra permakultur – økologisk planlegging. Dette er en del av et nytt paradigme som skyller over verden i dag, en ny måte å tenke på, som vi håper skal skape oss en ny verden.

Scharmers siste replikker oppsummerte mye av det han hadde kledd i fine ord og nye og oppsiktsvekkende terminologi. Han forklarte at når han var ung ble han oppfordret til: Ikke bare stå der – Gjør noe! Han sier at vi i dag må snu dette opp ned. Ikke bare gjør noe – Stå der!

"Naturen er vår lærer" var hans siste ord og de ble møtt med stor applaus.

Boken Teori U – lederskap som åpner fremtiden er utgitt på Forlaget Ankerhus. Se www.ankerhus.no for å bestille den.

Foto: Borgny Berglund

FN-konvensjonen om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne

Norge har ennå ikke ratifisert denne konvensjonen. Jeg har i et tidligere nummer av Landsbyliv skrevet om hva disse rettighetene går ut på. Nylig sto det en artikkel i Aftenposten hvor assisterende leder for Blindeforbundet, Arnt Holte er flau når han møter i internasjonale fora og forteller at Norge ikke har ratifisert konvensjonen.

Tekst av RIGMOR SKÅLHOLT

Rigmor Skålholt.
Foto: Borgny Berglund

99 land har nå ratifisert, men Norge henger etter. Mange spør hvorfor det går så langsomt med oss.

I departementet sier de at de må ha lovene i orden så de stemmer overens med FN-konvensjonen.

Våre naboer, Danmark og Sverige har ratifisert for 2 og 3 år siden.

For å finne ut mer om dette, reiste jeg til København hvor jeg hadde fått en avtale med Stig Langvad. Han er valgt inn i en FN-komite som overvåker hvordan konvensjonen overholdes og settes ut i livet i de ulike land. Stig Langvad er leder for FFO (funksjonshemmedes fellesorganisasjon) i Danmark. Han fortalte at Danmark og Sverige ratifiserte konvensjonen med sikte på å tilpasse lovverket etter hvert. Her har Norge tilsynelatende valgt en annen strategi. Her vil regjeringen tilsynelatende først sikre at lovgivningen er på plass og i overensstemmelse med konvensjonen.

Det har vært et sterkt ønske fra den samlede handikapbevegelsen i Danmark at man skulle velge strategien med å ratifisere og sikre lovgivningen etterpå. Det er viktig at rammene og prinsippene er på plass – og at anerkjennelsen av mennes-

kerettigheter som gjelder for alle mennesker eksplisitt støttes. Stig Langvad tror at det er viktig at den norske handikapbevegelsen står sammen og finner en felles strategi for å påvirke de norske politikerne til hurtigst mulig å følge Sverige og Danmark.

«Det er fellesskapet som gjør handikapbevegelsen sterk, og det var den samlede handikapbevegelsen som sikret at Handikapkonvensjonen ble vedtatt i 2006 i FN», konkluderte Langvad.

Da jeg spurte Langvad om hva han mente var det viktigste i FN-konvensjonen, sa han at det er prinsippene som beskrives i artikkel 3.

Her heter det bl.a.: ”Prinsippene i denne konvensjonen skal være: respekt for menneskers iboende verdighet, individuell selvstendighet med rett til å treffe egne valg... og respekt for forskjeller og aksept av mennesker med nedsatt funksjonsevne som en del av det menneskelige mangfold og den menneskelige natur”...

Istedenfor å se på manglene, må vi se på verdien av mangfoldet. «De gode hjerters tid er forbi», sa Langvad. Det gjelder å søke etter nye sosiale modeller hvor mennesker med funksjonsnedsettelse går ut av ”offerrollen”! ”Mitt handikap er en resurs”, sa Langvad. (Han er lammet fra nakken og ned etter en trafikkulykke). Handikapbevegelsen er en resurs for samfunnet.

Samfunnet kjører i dag i stor grad med parallelle systemer. Et system for de ”normale” og et system for de som ikke passer inn. Parallelle systemer er mindre økonomisk ifølge Langvad.

FN-konvensjonen bygger på ett *inkludasjonssystem*. Hvordan samfunnet innretter seg både i forhold til de fysiske omgivelser, og ikke minst

Stig Langvad. Arkivfoto

i forhold til holdninger som verdsetter mangfoldet, er en stor utfordring. Her trengs det opplysnings- og utviklingsarbeid. I København er det satt i gang aftenskoler hvor det gis orientering om de ulike handikap og om FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne. Disse kursene ledes av det danske FFO.

Norge må skynde seg. Kanskje vi kan bli land nummer 100 som ratifiserer?

Sosialterapeutisk Forbund skriver til Det kongelige Justis- og politidepartementet

Etter vedtak på årsmøtet til Sosialterapeutisk Forbund den 15. mars, skrev Rigmor Skålholt et brev til departementet på vegne av forbundet. I brevet skriver hun at det haster med å ratifisere FN-konvensjonen om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne. Kopi av brevet ble også sendt til Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. *Red.*

Kanskje fremtiden ligger bak oss?

Det var på tog hjem fra Berlin, tidlig i 1950-årene. På benken tvers overfor meg havnet en ung nordmann. Han hadde vært ute et halvt år som sjømann. Nå var han på vei hjem til mor i Mandal. Men bare til en kort ferie, inntil neste båt ut.

Tekst av NILS CHRISTIE

Nils Christie
Foto: Borgny Berglund

Kanskje var han 16 år gammel. Aldersgrensen var 15 dengang. I dag ville han vel vært elev ett eller annet sted, kanskje i fare for å bli diagnostisert som en med ADHD – Attention Deficit Hyperactive Disorder. Det antas av noen at vi har to slike i hver skoleklasse i Norden. Og tallet øker stadig. Fint å få dem diagnostisert, da får skolene mer ressurser til å mestre dem. Av og til lurer jeg på hvordan man på seilskutenes tid skulle fått ungdom opp i stormasten med et mannskap testet og rensset for ADHD-folk.

Utviklingens pris

Men utviklingen må gå sin gang, sies det.

Må den?

I gamletiden trodde man på Gud. Nå tror man på fremskrittet. Vi må fremover. Utviklingen krever det. Den store faren ligger i stagnasjon.

Også som nokså ung tvilte jeg på at dette kunne være riktig. En av de tidlige bøkene mine, (fra 1974) het "Hvortett et samfunn?" Tittelen hadde et stort spørsmålstejn etter seg. Ofte er det viktigere å spørre enn å kunne svare. Boken forsøkte å si noe om fremskrittets pris. Eller, som jeg nå vil si det: Kanskje fremtiden ligger bak oss? Kanskje vi i fortiden kunne finne løsninger som kunne passe enda bedre i vår tid enn den gang vi levde i den gamle?

Men dette strider, nå som før, mot den helt dominerende tanke i vår tid; **Fremskrittstanken**. Vi må fremover, fremover nesten for enhver pris. Tanken fikk et sterkt uttrykk i innvielsestalen Harry Truman holdt da han ble innsatt som president i USA, januar 1949. Vi

må, sa Truman, gjennomføre et dristig program for å gjøre fordelene ved våre vitenskapelige og industrielle fremskritt tilgjengelige for vekst og utvikling i underutviklede områder. Dette var øyeblikket hvor "underutvikling" ble skapt, var den tørre kommentar fra Gustavo Esteva (Wolfgang Sachs, 1992, *The Development Dictionary*.) Zed Books, London and New Jersey). Alle land skal utvikles til å komme på nivå med USA. Innen så er skjedd, er landene som underutviklet å regne. Og han fortsetter: "På den dagen ble to milliarder mennesker underutviklet. De sluttet å være hva de var, i all sin mangfoldighet. De ble forminsket, forvandlet til noen som sto bakerst i køen." Ivan Illich sier i samme bok at mennesket ble forvandlet fra *Homo Sapiens (the wise and tasteful human)* til *Homo Miserabilis*.

Istedenfor å drives framover av ideer om både ønskelig og uunngåelig utvikling og vekst, kunne vi tenke oss at vi er på en bane med mange stasjoner. Vi vet ikke hvor banen vil ende, vi har allerede passert flere attraktive landskap, men vi har også passert strøk hvor vi nødvendig vil gå av. Så blir vel spørsmålet; er det trolig at vi stadig vil komme til vakrere eller bedre landskap der fremme, eller kunne det være bedre å stoppe toget, stige av, kanskje fundere litt over om det var noe vi hadde mistet?

Forsiden av 1930-årene

Det er ikke vanlig å snakke pent om 1930 årene; sosial uro, arbeidsløshet, fattigdom, elendige boliger, sykdom og tidlig død. Og langt færre i skole.

Men elendigheten ikke er alt som kan sies om den perioden. Om man hadde bakgrunn fra arbeiderklassen og akkurat var blitt voksen, da hadde man på den tiden i det minste muligheten for å få en gave helt gratis: Man fikk muligheten for å få en klasseidentitet. Man fikk en forklaring på hvem man var, og hvorfor. Det var kanskje ikke noe galt med deg, men med godenes fordeling.

Så fulgte den velkjente historien; langsomt fikk arbeiderbevegelsen makt. Men identiteten som arbeiderungdom med krav om samfunnslikhet ble svekket. Inn i skolen kom arbeiderungdom. Ut kommer en betydelig del som skoletapere. Deres feil. De er ikke gode nok i denne skole skapt av og for de velutdannede klasser.

Hva må gjøres?

Først og fremst må vi vel vite hva vi trenger.

Ingeniører, sier fremskrittets talpersoner.

Sånne som hjelper oss til å få øye på hverandre, vil jeg si.

Vi trenger ikke vekst. Vi har nok. Vi trenger å lære å dele. Og så trenger vi hjelp til å få øye på hverandre, som hele mennesker. Modernitetens mobilitet og de økende sosiale forskjeller gjør at kunnskapene om menneskene rundt oss stadig blir mindre. Vi flytter, de flytter, barn og ungdom er annet steds hen. Når noe går galt, blir eksperter brakt inn. Vår egen sosiale kompetanse svekkes.

Martha Nussbaum (Martha Nussbaum, 2010, *Not for Profit. Why democracy needs the humanities*, Princeton and Oxford) sier noe viktig om dette: Vi lever i uvante situasjoner, omgitt av mennesker vi ikke kjenner. Det er nye situasjoner hvor vi trenger gammeldags kunnskap. Vi trenger poeters hjelp, eller romanforfattere og andre kunstnere for å få kunnskap om menneskers merkverdighet. Kulturkunnskap, kunne vi jo kalle det. Eller, for å gripe tilbake til grunnleggende tanker i den gamle skolen; vi trenger en skole som hjelper til med å skape gagns mennesker. Vi trenger en skole med egenskaper som tellerne ikke klarer å fange inn i tabellene. Vi trenger ikke den skole som PISA- og andre forenklede prøver tvinger oss i retning av. Framveksten av bra folk, hensynsfulle mot hverandre, villige til å dele, villige til å avstå fra vold fordi de ser hverandre, slike mennesker er det vi trenger.

Men veksten?

Det er vel ikke helt utenkelig at den stopper opp av seg selv, at naturen setter grenser, eller at vi forstår at det må stoppes opp. Det kan bli behov for kortere arbeidstid og deling av jobbene. Vi ville tjene mindre, målt i penger. Men vi ville tjene mer i form av sosial kapital. Kanskje vi i en slik prosess ble så rause at vi til og med slapp barn og ungdom ut av noe av skolegangen og tilbake i lek og arbeid.

Innlegget sto i Klassekampen 12. april i år. *Red.*

Fokus på Pionerfasen

I denne utgaven fokuserer vi på pionerfasen i Camphill, Granly og Helgeseter.

I dag er det store forandringer i sosialterapien i Norge. En yrkesutdannelse er under forberedelse og samarbeidet mellom de forskjellige stedene som driver med dette blir tettere, noe vi opplever i Landsbyliv, siden vi håper formelt å bli sosialterapiens tidsskrift i løpet av

de neste 12 måneder. Norsk Forbund for Helsepedagogikk har også endret navn, noe dere kan lese om i denne utgaven.

Som Svein Berglund skrev for over ett år siden, er det viktig å ta tilbakeblikk når man er i forandring (Landsbyliv 22). Derfor tilbyr vi våre lesere to lengre innlegg om pionerfasen. Det første er et stykke forskning gjort av John Baum som ser på noen detaljer rundt åpningen av

Kirkton House, forløperen til Camphill i Skottland. Det andre innlegget er skrevet av Bente Edlund for fem år siden, og sto opprinnelig i Steinerskolebladet i 2006. De som vil sette seg dypere inn i dette kan lese hennes bok "Kulturøyer" som ble anmeldt her i forrige utgave av Landsbyliv. Vi takker tidsskriftet Steinerskolen for at vi kunne trykke artikkelen.

Kalmia Bittleston og innvielsen av Kirkton House

Tekst av JOHN BAUM

"Det er betydningsfullt at vi er her i Skottland hvor de mektige irske mysteriene virket. Selv om de hadde sin opprinnelse i hedenske kilder, opptok de kristendommen i seg og bidro til å kristne Storbritannia.

Rudolf Steiner talte om to strømninger innen kristendommen: En strømning forbundet med blodskraften kom fra øst og begynte med disiplene. Den spredde seg vestover gjennom Europa som galsstrømningen. Den andre strømningen kom fra Irland, Skottland og Cornwall. Den spredde seg nedover gjennom kontinentet inntil den forente seg med den første i Mellom-Europa.

Konsilet i Konstantinopel i år 869 e.Kr. ble den åndelige opptakten til dette. Det fikk store konsekvenser for menneskesjelene, da det ble besluttet her at menneskene skulle avsverge seg ånden og betrakte seg som bestående av bare legeme og sjel, idet sistnevnte hadde visse åndelige egenskaper. Dette ble Kirkens dogme. [. . .]

Vi skal ikke føle at vi er bærere av et oppdrag, men skal heller forsøke å bevirke at et møte mellom den britiske ånden og ånden i Mellom-Europa finner sted. En forening mellom det som det innen det tyske

språk drømmes om og tenkes på, og det en brite er i stand til å sette ut i handling.

Vi skal love hverandre ikke å skape en mellom-europeisk øy her. Snarere skal vi, så godt vi makter, arbeide for det beste for dette landet. La oss alltid arbeide ut fra denne beslutningen, vel vitende om at hvis ikke vi gjør det, så vil andre gjøre det. La oss likevel forsøke. Kanskje vil vi når alt kommer til alt få muligheten fra ånden til å gi et bidrag."

Karl König. Fra talen holdt ved innvielsen av Kirkton House, pinse-søndag, 28. mai 1939.

Arbeidet som skulle lede til det som i dag kjennes som Camphill, begynte to måneder før innvielsen av Kirkton House. Den 30. mars 1939 flyttet Tilla König, Alix Roth og Ann Roth (senere Anke Weihs) inn i Kirkton House of Culsalmond, nær Inch i Aberdeenshire, Skottland. Karl König og Peter Roth kom noen dager senere og deretter de fire Königbarna. Den 11. mai 1939 ankom Peter Bergel, det første barnet med behov for spesiell omsorg, også han en flyktning fra Mellom-Europa. Foreldrene hans hadde flyktet videre til U.S.A., men han ble nektet adgang dit. Han hadde flyktet fra hjemlandet sitt både fordi han var jødisk og fordi han var i fare på grunn av de gjeld-

ende eutanasilovene i Tyskland. Da foreldrene hans seilte videre til et nytt liv i Amerika, var det ham det ble satt spørsmålsteget ved, og den ti år gamle gutten måtte skilles fra familien og bli igjen. Men nettopp fordi han var den han var, kunne han hjelpe til med å grunnlegge Camphill. Peter Bergel er i dag 82 år gammel, og har bodd i den første Camphill-landsby, Botton Village, siden 1956.

I de kaotiske månedene før Den andre verdenskrig brøt ut, var det en blandet forsamling som deltok i innvielsen av Kirkton House. Tilla, Karl König og deres fire barn var der. Peter Bergel var til stede. Rudi Samojè, selv om han er nedskrevet blant barna, var en mann på 36 år og som i dag ville ha blitt inkludert som landsbyboer. Men bevisstheten om tilnærming til voksne utviklingshemmede mennesker var ikke utviklet ennå. Også Rudi Samojè var flyktning. Fra Karl Königs ungdomsgruppe i Wien var Elisabeth Schwalb (senere gift Schauder), og søsknene Peter og Alix Roth til stede. Hugo Frischauer, som også var en del av gruppen i Wien, bodde i Kirkton House i 1939. I 1940 ble han internert i Canada, men kom ikke til Camphill da han ble satt fri igjen.

Fortsetter på side 12

Mange av de andre fra ungdomsgruppen i Wien var fremdeles på flukt i Mellom-Europa og fullførte medisinstudier i Sveits. Ann Roth (senere Anke Weihs) og Marie Blitz (senere Blitz-Korach) hadde vært Karl Königs pasienter i Wien, og kjente noen i ungdomsgruppen. En som heter Gretl Beer var også til stede, men i dag vet man ikke mer om henne.

Det kom flere som bodde i nærheten og som hadde tilknytning til stedet. Theodore og Emily Haughton kom over for innvielsen. De hadde tilbudt Kirkton House til Karl König og bodde i nærheten på godset Williams-ton. Det var legen Ita Wegman, Rudolf Steiners nærmeste medarbeider i medisinske spørsmål og den første lederen av den medisinske seksjon ved Goetheanum, som kjente ekteparet Haughton og hadde spurt om deres hjelp da Karl König trengte et sted å bo i Storbritannia. Ita Wegman hadde selv besøkt ekteparet Haughton året før. Irma og Emil Roth, Peter og Alix' foreldre og deres ungarske bestemor, Margarete Blum, kom over fra Heathcot, et gods nær Aberdeen der de hadde etablert et gjestehus.

Den som reiste lengst for å delta i innvielsen av Kirkton House, og den eneste brite utenom ekteparet Haughton, var Kalmia Bittleston. Tilsynelatende hadde hun minst grunn til å være til stede. Alle andre bodde enten på stedet eller i nærheten. Akkurat derfor kan den indre grunnen for hennes lange reise – hun bodde i 1939 i Dornach, Sveits – være av interesse å søke etter.

Hvem var Kalmia Bittleston? Hun ble født i 1909 i Sør-Afrika, der faren var yrkesoffiser. Gjennom moren var hun i slekt med Lord Halifax, Storbritannias utenriksminister i begynnelsen av Den andre verdenskrig. Kalmias bror, Adam, var to år yngre enn henne. Søsknene sto hverandre nær hele livet. Da Kalmia var 18 år gammel, fortalte en venninne henne om antroposofi. Kalmia fortalte videre til Adam om den, og de to ungdommene fordypet seg i antroposofi.

Kalmia arbeidet fremfor alt med barn og helsepedagogikk, på Sunfield Childrens hjem i Clent i England og deretter i seks år ved Sonnenhof, det

Tekst: Ita Wegman I midten av gruppen, på Solheimar, Island, 1936. Arkivfoto

helsepedagogiske hjemmet i Arlesheim. Ita Wegman hadde sett henne en dag i en hage mens hun var på besøk i Dornach, kalte henne til seg, og ba henne arbeide ved Sonnenhof. Med tiden utviklet det seg en nært vennskap mellom Kalmia og Ita Wegman. De reiste mye sammen, blant annet til Israel i 1934 sammen med Adam og noen andre, og samme år var de på ferie til Venezia.

I august 1936 inviterte Kalmia Ita Wegman på en feriereise til Island. De reiste sammen med Erich Kirchner og Sheila Hirst med båten fra Leith i Skottland over til sagaøya, der

Ita Wegman (t.v.) og Kalmia Bittleston på Markusplassen, Venedig, 1934. Arkivfoto

de besøkte det antroposofiske barnehjemmet, Sólheimar, som Sesselja Sigmundsdóttir grunnla i 1930. Det var et hjerteanliggende for Ita Wegman personlig å følge alle initiativene innenfor helsepedagogikken.

Fra Island reiste Ita Wegman og Kalmia Bittleston sammen med Erich Kirchner og Sheila Hirst videre til Sverige og Mikaelgården ved Järna. Den var blitt grunnlagt av Charlotte og Gustav Ritter og Marit Laurin året før. Marit Laurin noterte i dagboken 17. september 1936 at dr. Wegman var på besøk og at de kom fra Island. I en samtale i 1978 fortalte Kalmia Bittleston meg om reisen, og at de reiste fra Island gjennom Norge til Sverige. Dette er bekreftet av et brev Ita Wegman skrev 13. oktober 1936 til en frøken Stenbäck, der hun nevner Norge:

"Da jeg kom hjem fra min feriereise – jeg var i Norden, i Island, Norge og Sverige, og, hvis jeg hadde hatt tid, skulle jeg også ha vært i Helsinki, men så mye tid hadde jeg ikke – fant jeg ditt brev."

Brevet var skrevet til Carita Stenbäck, en av pionerene innen det helsepedagogiske arbeidet i Finland. Etter lengre opphold i Arlesheim, grunnla hun i 1957 Sylvia-koti i Finland. På slutten av 1960-årene overtok Freddy og Kaarina Heimsch ledelsen og stedet ble etter hvert en del av Camphill.

Det er ukjent hvor i Norge Ita Wegman og hennes følge reiste. Det kan tenkes at de kom i land i Bergen etter å

ha seilt direkte fra Island, eller muligens fra Island til Skottland og videre over til Bergen. Da de var i Norge i begynnelsen av september 1936, ville det ha vært naturlig at Ita Wegman hadde besøkt Steinerskolen der. Den startet i 1929, og sannsynligvis hadde den barn med støttebehov. Men hun besøkte ikke skolen. Steinerskolen i Oslo, som begynte i 1926, hadde opphold fra juni 1936 – noen uker før Ita Wegman reiste gjennom Norge – men gjenåpnet etter krigen i 1945. Conrad Englert hadde flyttet til Norge i 1935, og han var en markant kritiker av Ita Wegman og hennes medarbeidere. Av den grunn kan en av Rudolf Steiners nærmeste medarbeidere ha følt seg uvelkommen i Norge og reist gjennom landet uten å ta kontakt med noen.

Da krigen brøt ut, spurte Ita Wegman om Kalmia kunne fortsette å hjelpe henne, men Kalmia ville tilbake til England, og kom hjem i 1940. Hennes bror Adam var blitt viet til prest i Kristensamfunnet i 1935. I juni 1941 var Kalmia på besøk i Kristensamfunnet i London, med den legendariske adresse 1001 Finchley Road, da hun hørte at Kristensamfunnet var blitt forbudt i Tyskland. Det berørte henne så sterkt at hun bestemte seg for å bli prest. Søndag 1. oktober 1944 ble Kalmia Bittleston viet til prest i London, samme dag som Peter Roth og Eileen Hersey også ble presteviet.

Adam Bittleston var hjemme i idéenes verden og deres realitet formidlet han til utallige mennesker. Kalmia var jordnær. Selv om hun visste mye, var det gjennom handling hun virket. Rådene hun ga var ofte enkle og praktiske. Hun oversatte evangeliene og fremhevet det poetiske elementet ved at hver strofe sto på en egen linje. I sin prestegjerning hadde Kalmia mye kontakt med barn, også barn i byens slumområder. Samtidig levde hun sterkt med de døde.

Adam Bittleston døde torsdag 25. mai 1989. Kalmia ble syk den dagen han døde, og kunne ikke komme i begravelsen. Lørdagen etter begravelsen, 3. juni 1989, planla Kalmia å holde minnehandlingen for Adam, men hun var for svak og døde senere samme dag, en uke før hun skulle ha fylt 80 år. Hun hadde sagt til Adams kone at når Adam går, tar han henne med seg. Og slik ble det.

Beboere av Kirkton House I 1939. 1 Ann Roth (Anke Weihs), 2 Peter Roth, 3 Marie Blitz (Blitz-Korach), 4 Alix Roth, 5-, 6-, 7 Trude Blau (Amann), 8 Willi Amann, 9 Alex Baum, 10 Thomas Weihs, 11-, 12 Renate König, 13 Peter Bergel, 14 Robin Linney, 15 Karl König, 16 Veronika König, 17 Andreas König, 18 Christof König. (Foto: Tilla König). Foto: Tilla König

Da Karl König talte ved innvielsen av Kirkton House, ved starten på arbeidet som i dag betegnes som Camphill, var det kun uker før Den andre verdenskrig begynte. Han talte for det motsatte av det krigen brakte – at i Kirkton House skulle de streve for at "et møte mellom den britiske ånden og ånden i Mellom-Europa finner sted. En forening mellom det som det innen det tyske språk drømmes om og tenkes på, og det en brite er i stand til å sette ut i handling."

Kalmia Bittleston hadde, ytre sett, minst grunn til å være til stede ved innvielsen av Kirkton House. Men Karl König visste at Kalmias tilstedeværelse var tegn på at også Ita Wegman fulgte inderlig med. Og dét betydde uendelig mye.

Referanser

- Hans Müller-Wiedermann; *Karl König, A Central-European Biography of the Twentieth Century*, Camphill Books 1996
- Anke Weihs; *Fragments from the story of Camphill*, Elidyr Press, Llangadog, Dyfed, Wales, ca 1975.
- Johan Zeylmans van Emmichoven; *Wer war Ita Wegman, Bd.2, 1925 bis 1943*, Natura Verlag 1992.
- Terje Christensen; *En kulturimpuls slår rot*, Antropos 2008.

Takk

- Brev og bilder fra Ita Wegman Institut, Sveits.
- Bilder fra Karl König Archive, Skottland.
- Brev og dokumenter fra Mikaelgården ved Irmgard Ruf, Sverige.
- Personlig samtale med Kalmia Bittleston i 1978.
- E-post korrespondanse med Celia Durham, England.
- Utdrag fra talen Karl König holdt ved innvielsen av Kirkton House er oversatt av Hans Jacob Brinchmann.

Fra privat pionerarbeid til offentlig alternativ

Helsepedagogikk og sosialterapi i Norge i et historisk tilbakeblikk

Tekst av BENTE EDLUND

Bente Edlund
Arkivfoto

Den antroposofiske helsepedagogikken i Norge fikk sin begynnelse i 1938 da Solveig Nagell startet et barnehjem på Sletten Gård på Toten for det som den gang ble omtalt som åndssvake eller tilbakestående barn. Dette var mange år før man i Norge kunne tilby utdanning i fag som spesialpedagogikk og vernepleie, og Solveig Nagell hadde flere års studieopphold i utlandet bak seg (1). Hun hadde skolert seg for arbeid med tilbakestående barn på Lauenstein ved Jena i Tyskland, det første antroposofiske helsepedagogiske hjemmet, som startet i 1924 under veiledning av Rudolf Steiner (2). Før det hadde hun arbeidet med skulptur i Paris og studert kunstpedagogikk i Dornach i Sveits. Erfaring fra pionervirksomhet hadde hun fått ved hjemmene Sólheimar på Island og Mikaelgården i Järna. Det første kom i gang i 1930, det andre i 1935.

Solveig Nagells barnehjem var et privat tiltak i ordets direkte betydning. Hun eide institusjonen og levde og virket med en flokk på 16 til 20 barn, uten grenser mellom arbeid og fritid. Da hun fikk avløsning i 1946 hadde hun sin første fridag på åtte år. Slik var hun en representant for den private filantropien som er utgangspunktet for de fleste av de offentlige velferdstilbudene vi tar for gitt i dag. Samtidig var hun en velutdannet idealist som hadde faglige mål for det hun gjorde. Ut fra datidens system var barna som kom til Sletten klassifisert som imbesille og dermed vurdert som ikke-dannelsedyktige.

Det offentlige tilbudet for slike mennesker bestod av pleiehjemmene Emma Hjorth i Bærum og Klæbu i Trøndelag. På disse stedene var det ikke bare mangel på alt som kan

kalles stimulering, men også en skrikende materiell nød. I kontrast til dette var livet på Sletten Gård fylt av kulturelle aktiviteter, friluftsliv og praktisk og formell opplæring, slik Solveig Nagell hadde lært under sin antroposofiske studiegang i utlandet.

Nagell ville det beste for sine, men slet med økonomien, både med underskudd og manglende oversikt. Da hun ble tvunget til å forlate stedet i 1958, var ikke utviklingen kommet lenger enn at ett av ankepunktene mot henne var at det ble brukt penger på blomster og bøker – nødvendige ting for barn som dette.

Et nytt bestyrerpar, Marie Jeanne og Arthur Ulrichsen, overtok i 1959, nå på en ny eiendom på Kapp under navnet Granly Stiftelse. Dette var et sted som Solveig Nagell hadde kjøpt med tanke på tilbud for ungdom og voksne. Ulrichsens brakte stedet økonomisk og administrativt på fote, og en ny fase med mer systematisk opplæring og vekt på håndverksaktiviteter fulgte, ettersom "barna" nå var blitt voksne. Marie Jeanne Ulrichsen hadde mye å bidra med på det kunstneriske området, ikke minst musikalsk, og de som engang har opplevd beboerorkesteret på Granly, glemmer det aldri.

Solveig Nagell hadde arbeidet i det stille på Sletten Gård. Med den antroposofiske barnespesialisten dr. Karl Königs foredrag i Bergen og Oslo på begynnelsen av 1950-tallet, gikk helsepedagogikken i Norge inn i en ny og mer offentlig fase. Initiativet til besøket var tatt av den norske legen Margit Engel som var i arbeid på skolehjemmet Camphill utenfor Aberdeen.

Camphill var blitt etablert i 1939 av en gruppe østerrikske flyktninger med jødisk bakgrunn, og hadde markert seg med en ny og radikal måte å tenke og praktisere handicapbehandling på. Idealer om nærhet og likeverdighet fikk sitt uttrykk i et sosialt og økonomisk fellesskap basert på familiegrupper, og et aktivt kulturelt og ikke minst religiøst liv. Utgangspunktet var erfaringer som Karl König hadde med seg fra antroposofiske institusjoner på kontinentet. I Norge

talte König om troen på den friske individualiteten i det handikapede barnet, om den enkeltes utviklingsmuligheter og betydningen av nærhet og kontinuitet i relasjonene. Dette var tanker som ellers først dukket opp i faglig sammenheng på 1960-tallet.

Også norske antroposofier gikk ut i offentlige debatter på denne tiden, og hevdet individets autonomi ovenfor et materialistisk menneskesyn som ville redusere mennesket til et rent produkt av arv og miljø. I 1955 kom så Jens Bjørneboe roman Jonas ut og skapte storm. Her ble en skole med Steiner-skolepreg en slags nødhavn for en ordblind gutt, etter det som nærmest kan karakteriseres som mishandling i den offentlige skolen. Selv om Steiner-skolelærere fremhevet boka som fiksjon, kan man ikke komme bort fra at Bjørneboe tok utgangspunkt i det faktum at Steinerskolen helt fra starten i 1926 hadde gitt ny en sjanse til mange barn med en fortid som outsidere og skoletapere. Jonas-emblemet kom til å henge ved Steinerskolen i årene fremover.

I umiddelbar nærhet til Steiner-skolen på Smestad i Oslo ble det på slutten av 1950-tallet etablert en liten spesialskole; Hestafivel helsepedagogiske skole, drevet av den entusiastiske pedagogen Bera Baalsrud. Skolen gav undervisning basert på Steinerskolens plan, men myndighetene møtte virksomheten nærmest med et skuldertrekk, ettersom barna var diagnostisert dannelsedyktige. Av denne grunn hadde ikke skolen formell status som annet enn et daghjem, og fikk tilskudd deretter. Skolen led under dårlig økonomi og midlertidige godkjenninger, og ble nedlagt da Bera Baalsrud trakk seg i 1976.

Blant dem som ble begeistret for Karl Königs foredrag i 1952, var ekteparet Kate og Paul Rieber. Kate Rieber var antroposof og hadde lenge gått med et ønske om å gjøre noe for vanskeligstilte barn. Nå ble det innledet et samarbeid med Camphill, og et legat med tanke på et barnehjemsprosjekt ble opprettet. Etableringen av Helgeseter helsepedagogiske barnehjem i Fana uten-

for Bergen falt sammen med en blomstringstid for handikapsaken i årene etter krigen.

I regi av private humanitære organisasjoner ble det samlet inn penger til en rekke institusjoner, av disse var kanskje Bakkebø ved Egersund den mest kjente. Stedene representerte noe nytt og bedre, fremfor alt materielt, og begeistring var stor og tempoet høyt. Også i Danmark fikk den antroposofiske helsepedagogikken fottfeste i disse årene. I 1953 var barnehjemmet Marjatta blitt startet i Hornbæk nord for København.

I Helgeseters tilfelle gikk det kun tre og en halv måned fra beslutningen om å starte et hjem var tatt, til alle formaliteter var i orden og man kunne stikke spaden i jorden. Sommeren 1954 stod et flott nybygg med spesielle antroposofiske innredningsdetaljer ferdig. Helgeseter ble etablert som en camphillinstitusjon, og en gruppe medarbeidere med Margit Engel som styrer, var kommet over

fra Skottland. De sosiale ideene som Camphill representerte slo ikke uten videre an blant alle i det norske miljøet, og etter et knapt år kom det til brudd, og camphillmedarbeiderne returnerte. I løpet av et kort og intensivt år hadde de likevel klart å legge et godt faglig fundament.

Helgeseter ble ført videre under ledelse av Lilli Nøstdal som hadde praksis og utdanning blant annet fra Sletten Gård og det antroposofiske barnehjemmet Sonnenhof i Arlesheim i Sveits. I skolen på Helgeseter ble det undervist etter Steinerskolens plan i modifisert form, og en egen skolebygning ble reist i 1957. Fortsatt var ikke utviklingshemmede barn regnet som læringsdyktige og sikret rett til skolegang i et lovverk, dette skjedde først i 1969. Skolen på Helgeseter ble frem til da ignorert av myndighetene, og man måtte stadig begrunne og forsvare det man holdt på med.

I offentlig regi ble det satt i gang lignende virksomhet på Trastad Gård

ved Harstad først 1962, så skolen på Helgeseter må regnes for landets første i sitt slag. Slik det var skjedd på Granly, utviklet også virksomheten på Helgeseter seg i retning av et voksentilbud. Spesielt var at flere av beboerne var multifunksjonshemmede. Det førte til at Helgeseter ikke bare fikk et verkstedstilbud og et kulturliv med flere store musikk- og teateroppsetninger, men også utviklet tiltak i terapeutisk retning. En avlegger fra Helgeseter ble bo- og arbeidstilbudet Rostadheimen i Arna, etablert av Ås-laug og Edvin Nysæther i 1963.

En ny fase ble innledet i 1966 med etableringen Vidaråsen landsby i Vestfold. I de ti årene som var gått siden Karl König var på Helgeseter, var Camphill-konseptet blitt videreutviklet, fremfor alt gjennom etableringen av Botton Village i England i 1955. Her ble landsbyideen lansert som et leve- og arbeidsfelleskap for unge og voksne.

Fortsetter på side 16

Bortenfor anstalt og ensomhet

Kan Camphill-landsbyene være noe for deg?

Camphill-landsbyene er integrerte levefelleskap der mennesker med ulike behov for bistand lever side om side med gode hjelpere i en levende og aktiv landsby.

I arbeidstiden er alle sysselsatt med landsbyens mange oppgaver; håndverk, jordbruk, matlaging og hushold. Det legges vekt på nærhet til natur og mennesker. Arbeidet gir livsnære erfaringer og dekker reelle behov i landsbyen. Livet i fellesskap, arbeid, hverdag og fest danner grunnlag for et spennende og utfordrende miljø.

I landsbyene pleies det et variert kulturliv med teateroppførelser, sang, musikk, høytidsfeiring og utflukter.

For deg med spesielle behov gir landsbyen en trygg hverdag sammen med likesinnede. Her får du utvikle dine evner og muligheter gjennom daglig

arbeidstrening og opplæring, og i det sosiale og kulturelle liv.

Nye medarbeidere tilbys introduksjonskurs i landsbylivet og antroposofi, samt en treårig yrkesveiledende utdanning i helsepedagogikk og sosialterapi.

Camphill er landsdekkende og eies av Camphill landsbystiftelse som driver 6 landsbyer i Norge; 3 i Trøndelag, 1 på Vestlandet og 2 på Østlandet.

Er du interessert? Ta kontakt:

Camphill landsbystiftelse

v/Bokverkstedet,
Reidar Jensensgate 10,
7550 Hommelvik
Telefon 73 97 84 60
Epost: landsbystiftelsen@camphill.no

www.camphill.no

Ett av målene var å frigjøre den voksne psykisk utviklingshemmede fra rollen som evig elev og evig pasient. Man skulle tas opp i fellesskapet som den man var, ikke den man kunne bli. Identiteten ble knyttet til den enkeltes bidrag til helheten gjennom arbeidet. Dette var ideer som vokste fram innenfor den antroposofiske helsepedagogikken generelt på denne tiden, og som utviklet seg i praksis under betegnelsen *sosialterapi*.

På Vidaråsen kom pionergruppen, foruten Margit Engel som nå kom tilbake fra Skottland, til å bestå av Trygve Thornæs og Phyllis og Ivan Jacobsen. At landsbybevegelsen ble en suksess i Norge, handler om innsatsen til disse menneskene, men også om perfekt timing. Innenfor Helsevernet for psykisk utviklingshemmede (HVPU) var det tid for nye idealer, man var begynt å snakke om rettigheter og likeverd. Mennesker med psykisk utviklingshemning hadde krav på et liv i samfunn med andre (integrering) som i standard og kultur lå opp til det som ellers var vanlig (normalisering). Normaliseringens tidlige fase handlet først og fremst om oppgradering, nedbygging og en generell åpning av institusjonene. Landsbytanken var ikke bare i tråd med idealene, landsbyen kunne også vise fram en begeistrende praksis.

Det var 70-tall og tid for kollektive samlivsformer og allmannamøter, grønn bølge og økologisk jordbruk, husflid og kultur, åndelig søken og antimaterialisme. Ungdom strømmet til landsbyene for å arbeide og lære, og tidligere institusjonspasienter fikk nytt liv som landsbyboere. Mange kom på studiebesøk, og Vidaråsen-landsbyen ble eksponert i reportasjer, blant annet i forbindelse med russens lysaksjoner. Det hele ble oppsummert i Nils Christies bok *Bortenfor anstalt og ensomhet. Landsbyer for usedvanlige mennesker*, som kom i 1989. Boka, som ble oversatt til flere språk, er sannsynligvis den største boksuksessen i Norge noensinne med tema psykisk utviklingshemmede.

Lysaksjonene blant annet, gav mulighet for videre vekst. I perioden 1972 til 1989 kom flere landsbyer til; Hogganvik i Rogaland, Solborg på Ringerike, og Jøssåsen, Vallersund

og Kristoffertunet i Trøndelag. Etableringene gav samtidig et puff til å starte Steinerskoler i disse distriktene. Parallelt rekrutterte landsbybevegelsen medarbeidere som siden gikk videre som lærere i Steinerskolene.

Samtidig rullet normaliserings- og integreringsbølgen videre. Nå var det ikke lenger bare tale om oppgradering og nedbygging, men om avvikling. Man var kommet fram til at noe slikt som en god institusjon per definisjon ikke var mulig. Gjennom den såkalte ansvarsreformen i 1991, ble omsorgen overført fra HVPU til kommunene. Både avvikling og kommunalisering var en utfordring for de antroposofiske virksomhetene.

Gjennom forhandlinger med staten fikk Camphill til en særordning under sykehusloven, som sikret landsbyene videre eksistens, mens Granly, Helgeseter og Rostadheimen inngikk avtaler med sine kommuner, slik at også de kunne drive videre. Således er det nevnte ni antroposofiske virksomhetene i dag de eneste fellesskapene av en viss størrelse for mennesker med spesielle behov – det vi kan kalle institusjoner – som vi har i Norge.

1970- og 80-tallet var en vekstperiode for Steinerskolene i Norge. Mange nye skoler kom til. Parallelt foregikk nedbyggingen av spesialskolene, og for enkelte barn som hadde behov for et trygt miljø og et allsidig tilbud, ble Steinerskolen et alternativ.

Skolene fikk såkalte integrerte elever, og også andre barn som trengte særskilt hjelp. Helsepedagogikk og spesialpedagogikk utviklet seg som en integrert virksomhet ved Steinerskolene, og to steder; Hamar og Skjold fikk egne skoler i skolen med smågrupper og tilrettelagt undervisning. Opprettelsen av Helsepedagogisk Rudolf Steinerskole i Oslo i 1984, hadde tatt opp tråden der Hestafivel skole slapp. Senere kom en videregående skole med internat og tilrettelagt undervisning, Grobunn på Hedemarken, og Vidarskolen ved Trondheim, som gir en praktisk basert undervisning i et beskyttet skolemiljø til elever som har falt fra i andre sammenhenger.

Som jeg her har vist, har de antroposofiske tiltakene i flere faser fremstått som en avantgarde i sin samtid. I de siste årene har man imidlertid brukt mye krefter på kjempe mot en reform som mange mente ble for ensidig og radikal. Bak integreringsbevegelsen lå høye idealer om likeverd og fellesskap som ikke må tapes av syne, selv om mange har opplevd de kommunale løsningene som både substansløse og konvensjonelle. Problemet med sosial isolasjon i institusjonene, ble heller ikke løst med den kommunale integreringen. Her er det mulighet for antroposofisk inspirerte mennesker å komme på banen med ideer og virksomhet som evner å tilføre liv og entusiasme som omsorgsfeltet nå trenger; spenstige ungdomstiltak, bokollektiv i byen og åpne verksteder i samarbeid med kunstnere, eller hus i landsbyen for familier som ikke bare består av sosialterapeuter.

Nye ideer og virksomheter har ikke bare verdi i seg selv, men vil på sikt bety et være eller ikke være for et alternativ med en 70-årig historie i Norge. Homogenitet er ikke det som preger mennesker med spesielle behov som gruppe, og det bør komme til uttrykk gjennom et mangfold av løsninger. Medstrøms eller motstrøms - blant annet det siste begrunner viktigheten av et antroposofisk alternativ.

1. Solveig Nagell dro ut i 1927. Studietilbudene i vernepleie og spesialpedagogikk kom i gang i 1963.

2. Betegnelsen *helsepedagogikk* er en (ikke helt god) oversettelse av det tyske begrepet *Heilpädagogik*. *Heilpädagogik* er det allmenne tyske begrepet for undervisning og omsorg for barn og unge med spesielle behov. I Norge har helsepedagogikk blitt betegnelsen på en spesifikk *antroposofisk* virksomhet.

Artikkelen var først trykket i Steinerskolen – tidsskrift for pedagogikk, samfunn og kultur, nr. 2 / 2006.

Foto: Jan Bang

Internasjonale eurytmi-fagdager i Dornach

I påsketiden var det en stor eurytmikonferanse i Goetheanum i Dornach i Sveits: De Internasjonale eurytmi-fagdage. Tema var kunstbegrepet til Rudolf Steiner i de fire eurytmiske fagområder: scene, pedagogikk, sosial, terapi.

Tekst av SIMONE WANTZ

Simone Wantz
Foto: Jan Bang

Hver av de fire dagene hadde sitt fagområde. Hver dag begynte med et foredrag og demonstrasjoner, deretter ble det kurs i de forskjellige fagområdene med kursholdere fra rundt omkring

i verden. Senere på dagen var det fremstillinger og beretninger om forskjellige forskningsprosjekter og initiativer. Utvalget var stort og mangfoldig. Der var det liv og bevegelse.

På onsdagskvelden, pedagogikkens dag, ble det vist et eventyr fra Mongolia: "Kotura, vindenes herre". Framstillingen var et samarbeid mellom scenegruppen i Goetheanum og Rudolf Steiner skolen i Birseck der elever fra alle klasser deltok. Til tider var den store scenen fylt med barn som beveget seg sammen med eurytmister og fortryllet tilskuerne inn i eventyrverdenen. Barnas uttrykk og bevegelser, eventyrets bud-

skap, hele det kunstneriske konseptet berørte tilskuerne dypt og det ble stor applaus.

Men fremfor alt var det menneskemøtene som var viktige. Det er omtrent 700 mennesker som arbeider med eurytmi i verden og som deltok på dette stevnet. Og gleden

av å møtes, dele erfaringer og stille spørsmål var stor hos alle. Disse dagene var til inspirasjon og en kraftkilde for mange.

Simone Wantz er frilanseurytmist og kan kontaktes:
simonewantz@gmail.com

Kroppen som instrument

Eurytmi kan gi deg et liv i bevegelse, muligheten til å arbeide kunstnerisk og pedagogisk med mennesker i alle aldre, og selvutvikling gjennom kunstnerisk og spirituelt fordypning.

Tekst og foto JAN BANG

Eurytmi søker å gi et synlig bevegelsesuttrykk for språkets og musikkens iboende form og bevegelse. Poetiske tekster fremstilles gjennom et mangfoldig bevegelsesuttrykk som hentes ut fra språkets klang og farge, rim og rytme, setningsbygning og mening. Likens får klassisk musikk et synlig uttrykk ved å bevege melodi og rytme, harmoni og dynamikk. Det er du som er både instrument og den som spiller instrumentet. Som eurytmist arbeider du i et svært internasjonalt miljø, som pedagog og/eller som terapeut eller kursholder. Som eurytmilærer i Steinerskolene jobber du med barn for å stimulere deres evne til koordinasjon av kroppen, deres billeddannelse og deres musikalske innlevelse, tre viktige funksjoner i barns oppvekst.

Teksten er basert på informasjonststoff fra Eurytmihøyskolen i Oslo. Red.

Fra Eurytmihøyskolen i Oslo.

Jonsok

Ved juletiden kan vi få impuls til å reflektere over de store sammenheng i livet. Når mørket tetner seg til, kan et indre lys tennes. Etter seks måneder slår pendelen til den annen side. Livet viser seg fra solsiden, vi hengir oss til naturen og blir mer utadvendt. Hvordan kan vi i disse store pendel-slag opprettholde en viss indre kontinuitet mellom disse motsetninger?

Tekst av SVEIN BERGLUND

Svein Berglund
Foto: Borgny Berglund

Helt fra middelalderen og frem til det 19./20. århundre - i hvert fall her i Norden – ble årstidene opplevd med en indre rikdom av fornemmelser og følelser. Gjennom året var livet fylt av feiringer, fester, sedvaner og handlinger knyttet til årstidene - særlig i landlige omgivelser. Gamle primstaver viser også dette.

Landskapet skifter ham, men årsløpet preget også menneskenes indre landskap med alle markeringer, fester og minnedager. De deltok i årsløpets store skiftninger med hele sjelens register - og i tillegg de enkelte måneders, ja ukers og kanskje dagers forskjellige kvaliteter. Slik er det ikke lenger. Den flaterer tilværelsen i byen og det teknifiserte, hastige arbeidsforløp har utvisket det tidligere naturnære liv.

Så tilbake til spørsmålet ovenfor: hvordan kan vi skape en kontinuitet i den nordiske årstid, med stor innadvendthet midtvinters og utadvendthet gjennom sommerens lyse netter? Vi kan selvfølgelig la livet gå sin gang, det vil si at vi lett blir priggitt det forflatende liv som media, blader, fjernsyn, spill osv. tilbyr, istedenfor selv å utvikle et individuelt liv.

I vår tid står vi overfor et valg: enten la oss drive med i den felles flod av media og underholdning, eller vi kan forsøke å forme vårt daglige liv mer bevisst. Dessverre er det slik at det meste av det som i dag tilbys, bidrar til å utviske det individuelle. Der vi kan begrense de kollektive påvirkninger, kan noe individuelt komme frem i det nære rom med familie og venner. Våre små bidrag til en be-

St Hansbål på Solborg. Foto: Borgny Berglund

visst livskunst kan være med å stimulere og styrke andre som også ønsker å skape nye kulturformer. "Å bli bevisst er kultur i videste betydning", har Carl Gustav Jung en gang uttalt.

Et gammelt ord sier: at skal du finne kilden må du gå mot strømmen – det er derfra vannet kommer – billedlig livets kilde, kanskje også evnen til å fordype årstidsopplevelsen. Det finnes en kontinuitet i gjennom årstidene som vi kan forsøke å finne. Den ene høytid kan fylle et usynlig beger som kan fornye oss, og som vi tar med til neste store høytid hvor noe nytt, livgivende gis oss. Vi kan se det som en god øvelse her i vår spalte som vi kaller "Skoleringsveien". La oss kalle det en vilje til å finne naturens kontinuitet - en tidsbevissthet gjennom årsløpet.

Høsten er viljens tid, den skal ikke ebbe ut, men få en anelse av ærbødighet gjennom juletiden, og mot påske kan dette modnes til at vi er villig til å ofre særegenheter for å kunne gripe nye muligheter til utfoldelse i lysets og varmens tid hvor modning kan skje og nye frø spire.

Midtsommerstid her til lands har fra gammel tid blitt kalt Jonsok, eller St Hans – begge navn viser hen til Døperen Johannes som brakte bud om Han som skulle tenne et nytt håp for menneskene. Jonsoktiden gir oss derfor bud om det som skal skje ved juletiden. Skikken med å brenne bål er et gammel hedensk ritual, men det kan også gi mening i vår tid. Etter vinterens innadrettethet og konsentrasjon trenger vi de

forløsende krefter som lys og ikke minst ilden kan tenne i oss. Fra juletiden gjennom påsken går det en forbindelse til Jonsok, fornemmer vi den, kan vi forsøke å skape en sammenheng videre gjennom Mikaeli til juletiden.

Et nytt forhold til årsløpet kan bygges på to strømninger. Den ene lever i det horisontale. Den går fra fortiden til fremtiden gjennom hver enkelt av oss. Det er tidens strøm som bærer oss fremover mot det som skal komme inn i våre sjeler fra fremtiden. De to strømmer – den ene fra fortiden og den andre mot oss fra fremtiden – de møtes dypt i vårt indre. Den andre strømningen er vertikal: den består av en strøm fra oss mot det høyere over oss. Det lever i våre spørsmål, våre håp, vår tro og vår kjærlighet til det beste i menneskene. I enkelte øyeblikk kan denne vertikale hengivelse tenne noe i oss, noe vi uforstyldt og takknemlig kan ta i mot og vanskelig sette ord på. Også her er det to strømmer: en oppover og nedover.

Til Jonsok – og gjennom hele årsløpet – kan vi nærme oss en hemmelighet som rommer både den horisontale og den vertikale strøm. Den horisontale er også tidens strøm og det som forbinder oss i det sosiale. Den vertikale er den individuelle impuls og den som kan lede oss til å se meningen – Logos – i tilværelsen. Til sammen danner disse to strømmer et kors. Korsets bilde kan hjelpe oss til finne en kontinuitet gjennom årsløpet og kanskje inspirere oss til å utvikle en bevisst livsførsel.

Livet på gården

Dette er en liten reportasje om livet, om dyrene og alle arbeidsfolka på bondegården på Vidaråsen Landsby. Jeg har lenge gått rundt og tenkt på at jeg skulle lage en sånn reportasje.

Tekst og foto HANS ARILD WENSAAS med hjelp fra HÅVARD ANDREASSEN

Da jeg i høst fikk Håvard Andreassen som ny primærkontakt var han nysgjerrig på å lære alt om landsbyen og da begynte det å formes et prosjekt. 5. mai i år er det 33 år siden jeg kom til Vidaråsen. Opprinnelig er jeg fra Lommedalen. Jeg har vokst opp på en gård som heter som meg, Wensaas. Der bodde jeg sammen med veslesøster Gro, mamma Randi og pappa Hans. På gården hadde vi høner, gris og kyr og en arbeidshest som het Stjerna. En dame leide også stallplass hos oss til sin ridehest.

Jeg har alltid vært glad i gårdsdrift og jeg synes det er spennende å følge med og gå på tur ned til gården. Å skrive om det har vært både morsomt og veldig lærerikt.

Gårdsdriften på Vidaråsen er basert på biodynamisk drift som vi

forstår som en økologisk driftsform. Dette skal sikre mennesket, jord, natur og dyr de aller beste vilkår. Og ut av det kommer det fantastisk god mat til oss som bor og lever på Vidaråsen. Det er jeg veldig stolt av og glad for.

Første gang Håvard og jeg besøkte gården sammen var en av de siste dagene i oktober. Det var en solrik men iskald høstdag. Alt løvet var falt og trærne sto der med bare kvister og minnet oss på at vinteren kommer snart. Inne i fjøset var det full aktivitet. Vi ble invitert til å sitte i lunsjrommet rundt spisebordet sammen med en hyggelig og glad gjeng gårdsarbeidere. Vi traff Ketevan, Stig, Alex, Lawrence og Øyvind. Etter hvert kom også Stephan inn.

Stephan er bonden selv, en lavmælt, trivelig og hyggelig fyr. Stig og Øyvind er landsbyboere og de gjør en viktig og god jobb med måking, de strør for ungdyr og de fører. I tillegg til dette dukker det stadig vekk opp andre små og større oppdrag som gutta må være med på. Lawrence jobber med melking, føring, snømåking, og vi forstår at han at han er med å ta avgjørelser i det daglige på ting som ligger litt utenfor det rutinemessig.

Håvard Andreassen, Hans Arild Wensaas (til høyre). Foto: Anja Jørgensen

Den mest snakkesalige var utvilsomt Ketevan. Når dette kommer på trykk er ikke Ketevan lenger på Vidaråsen, hun prøver lykken på den andre siden av jordkloden. Men enn så lenge er hun assistenten til Stig. Ketevan kom til Norge for 8 år siden sammen med mor og bror. Hun har gått på Steinerskolen fra 7. klasse til 3. videregående. Hun trives svært godt med jobben sin på Vidaråsen og den økologiske tenkningen gir det hele større mening. Vi spurte hva Ketevan tenkte på å utdanne seg som og til det svarte hun at "Jeg regner med å lære det jeg trenger i livet gjennom å leve!"

Det ble et kort og hektisk møte for oss denne gangen fordi gårdsarbeiderne skulle ut på beitet og hente inn væren. Nysgjerrige som vi er måtte vi etter noen dager ta turen ned igjen for å beskue denne nylig hjemkomne væren. Det var en fin søndag, og der sto han. Det første vi tenkte var at jammen er væreren store. Han hadde tydeligvis brukt mye tid i sommer på å stange. Han var skitten i pelsen og blodig og fæl. Midt i hodet hadde han en diger fure. Det så nesten ut som om han var i ferd med å sprekke hele skallen. Væren skal nå ut i høysesong, 10 glade sauer står klar til å bli bedekket. Væren på Vidaråsen er en kåret avlsvær, og for å unngå innavl byttes han med en vær fra nabogården.

Fortsetter på side 20

Fra gården på Vidaråsen

Når denne historien fortsetter er det jammen allerede blitt februar. Da besøker vi hønsehuset. Etter en kort periode uten høner er det nå fullt liv igjen i hønsehuset. I landsbyen er det satt igang et arbeid med at husene sorterer sin kompost i hønemat og vanlig kompost. Høner spiser kokte grønnsaker og kornprodukter, ikke kaffe, te og eggeskall, så det er viktig at sorteringen går riktig for seg.

Det er en liten solskinnshistorie som ligger bak det faktum at vi på Vidaråsen endelig har fått høner igjen. Det er barna til Kristin og Lawrence som har hovedansvaret for dette. De lånte rugekasser og fikk egg fra Rosemari sine høner. Det kom litt mange hener i første forsøk så det ble nødvendig å skaffe kyllinger andre steder før forsøket endelig ble vellykket.

I dag er hønsegården stappfull av energirike høneteråringer og når de blir voksne og verpeglade kan det bli mange gode økologiske egg til bakverk og annen nytelse. Det må være fint å være høne på Vidaråsen og kunne sprade fritt omkring og slippe å leve sitt liv i bur. Lykkelige høner legger flere og bedre egg. Det tror jeg på.

F.v.: Lawrence Sheen, Stig Andersen, Oleksiy Predkin, Stephan Smeby og Øyvind Jensen.

Foruten dette teller vi 6 kyr, 4 ungdyr og 3 kalver. Nå skal det sies at vi er svært usikker på hvor grensene mellom kalv, ungdyr og kviger går. Det produserer ca 100 liter melk per dag. Vi har nesten alltid yoghurt til frokosten og kvark som kokken lager deilige desserter av.

Det har vært morsomt og veldig lærerikt å lage denne rapporten om livet på gården. Nå håper jeg bare at

alt går bra i fremtiden så vi greier å vedlikeholde alt det flotte vi har. Tusen takk til de som har hjulpet oss med å svare på alle de rare spørsmålene vi har hatt. Vi har lært veldig mye nytt. Vi har stor respekt for det arbeidet som legges ned av de som er tilknyttet gården.

Landsbyliv til salgs!

For de som vil bygge opp sin samling av Landsbyliv, og lese artikler som sto her noen år siden, er det mulig å kjøpe både enkelt eksemplarer og hele årganger av bladet. De første 6 utgavene er det bare arkiv kopier igjen, men vi har et lager fra utgave 7 og fremover. Enkeltekopier av bladet koster kr. 75,- kr og hele årganger kr. 250,- Porto er inkludert i prisen.

Ta kontakt med distribusjonen:
Jan Bang
Solborgveien 21, 3520 Jevnaker
Tel: 48 12 96 53
Epost: landsbyliv@camphill.no

Svaner og storker

Fra Broder Dyr av Karl König

Oversatt av SIGRUN BALAVOINE
Foto BORGNY BERGLUND

Sigrun Balavoine

Redeboere og redeflyktere

Kun på et eneste sted berører fuglen selve jorden. Ikke der hvor hans tær direkte grafser på den; det er en meget overfladisk og flyktig kontakt.

Hoppingen og trippingen og det å sette det ene benet foran det andre er ingen berøring. Det er meget mer et resultat av å lete etter føde, som må gjøres; ikke fuglen, men nebbet fordrer dette. Derimot er det redet som gjør fuglen til et jorddyr. Han bygger det av alle mulige ting, og blir til en jordboer der i redet, selvom det kun er for kort tid. Med jord og slam, av kvister og småstein, mose og blader, møkk og sand blir redebygningen til. Redenes oppbygging og form er så mangeartet som fuglenes par og slekter; parene bygger seg sine egne spesielle reder.

Det er en ur-bake-prosess som skjer her. Det som hos fisker og padder, krypdyr og alle hvirvelløse dyr blir gjort av elementene, blir her utført av de individuelle fuglene.

Pattedyrene har lagt dette inni hunndyrenes kropp. Livmoren er blitt til et organisk rede. Fuglen bygger seg et hegn som den gjør til en bakerovn, noen uker i året. Det blir da til navlen som den enkelte fugl berører det jordiske riket gjennom. Her blir den ellers så hjemløse bofast og jordisk.

To arter unger kryper ut av egget. Den ene er hjelpeløs og naken. De andre er dekket med dunfjær og dun, er frekke og straks klare til sitt gjøren og laden. Vi har, etter Lorenz Oken, kalt den første gruppen redeboere og den andre redeflyktere. Oken har delt opp fuglene i disse to store gruppene. Han skriver om dette i sin store naturhistorie (1): "Man har delt opp fuglegruppen i to store hauger, i landfugler og vannfugler, og under disse siste også regnet sumpfuglene. Men derigjennom oppstår en stor ulikhet, idet tallet på landfugler er altfor stort.

Beliggenheten for redet skal være trygg (et rede for hver arts karakteristiske antall egg), og så begynner rugingen. Med en varmekappe blir dette hegnet omhyllt, slik at hjemme i redet blir det laget et ildsted. I denne rugewarmen blir de kommende slekter bakt.

Her ser jeg på fuglens utvikling. De i den ene gruppen fugler kommer nakne og blinde ut av egget, og må så i lang tid bli varmet opp. Jeg kaller dem redeboere. Hit hører alle små fugler, spesielt sangfugler, klatrefugler, ravn, duer og også rovfugler.

De andre kommer så noenlunde be-fjæret og seende ut av egget, og kan nesten med en gang gå derfra og søke sin næring. Jeg kaller dem redeflyktere. Hit hører de større fuglene, som høns, hegre, gjess og trappgjess...

Gangen til de første er hoppende og de andre er skridende; man kunne ha kalt dem hoppere og skridere. De første holder seg høyt oppe og deres hovedoppgave er å fly; de andre holder seg alltid på bakken og i vann, og flyr bare når de er nødt; man kunne kalle dem flygere og gående."

En moderne systematikk ville ikke ha stemt overens med Okens ideer og forslag. De stemmer ikke, fordi de har for mange unntak fra regelen. Slik er storken for eksempel og alle de tilhørende arter og familier, som hegre og ibisfugl, redeboere. Men de er – i Okensk mening – skridere eller gåere. Det er også mange overganger fra redeboende og redeflyktende unger, slik at denne delingen av fugleslekten, som ble forsøkt gjort for mer enn hundre år siden, ikke lenger er gyldig (2).

Ikke desto mindre ligger et vesentlig prinsipp skjult i den Okenske beskrivelse, som blir synliggjort i denne to-heten av redeboere og redeflyktere, trer frem i dagen. Vi må bare lære å forstå det på den riktige måte. I mange art- og formkretser, gjennom alle klasser av dyr, fins denne to-het, som skjer i den nyfødtes første møte med verden. Der er kenguruens embryo, som er så ufullstendig at det blir gjemt i morens "lomme" og suger seg fast der med leppene i hennes patter; eller de blinde og hjelpeløse nyfødte rovdyringer, i motsetning til de kvikke hovdyrene, som reiser seg opp så snart de er født. Rumpetrollene, som skal bli frosker; larvene som forpupper seg og så får sin endelige form og når sitt imago. Redeboeren – enten hos fugler eller andre dyr – er også en slags larve, som trenger beskyttelse, for litt etter litt å kunne få sin fullendte form.

Hos fuglene skjer denne fullendelsen ved at fjærkleddingen utfolder seg. Den vokser på det lille, ynkelige livet, omhyller det mer og mer, inntil det er klart til å fly.

Fortsetter på side 22

Også den lille gåsa og anda og kyllingene til hønene og svanene har nesten ikke noen vinger eller fjær; men de er omhyllt av dun og kan straks hoppe, gå, vralte og svømme.

Det fins to typer fjær: De sarte dunene og de stive, formgivende konturfjærene. Dunene er løse, veke, uten hold og mer som en sky, som dekker og varmer. Det er det første dunsvøpet som omgir den nyfødte.

Konturfjærene vokser litt etter litt og danner de egentlige flygefjærene. De kjente strutsefjærene er for eksempel dun og derfor ubrukelige til å fly med; slike fjær er for de hunner og hanner som bærer dem, et nytteløst fjasete påheng.

bli ført ut på vannet. Flygingen - om den overhodet kommer - utvikler seg senere og blir da tatt imot. Men den er ikke lenger ubetinget nødvendig som eneste form for motorikk for dyret.

Men redeboerne er forblitt fremmede for jorden. De blir født som en bylt kjøtt og liv inn i redet. I redet ville de ha blitt liggende hjelpeløse, om ikke foreldrene hadde hjulpet til på alle kanter, med å holde veksten og livet i gang. Føret må ikke bare bli hentet, men også fordøyd og stukket inn i det åpne nebbet. Lorten som har dannet seg, må moren fjerne med sitt nebb fra ungenes bakdel og frakte ut av redet. På kalde dager og

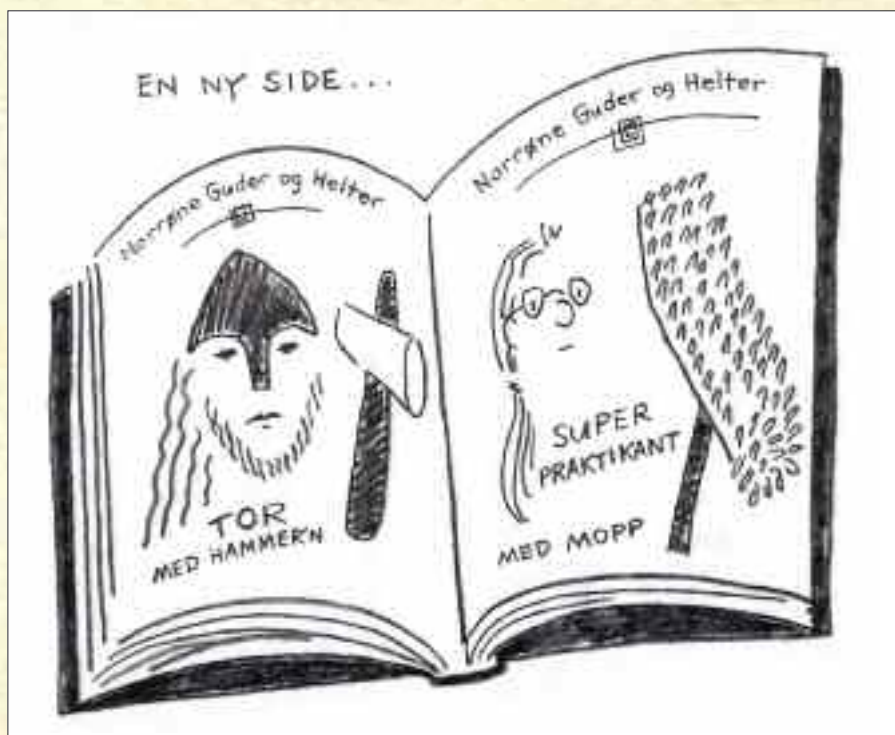
netter blir rugeovnen igjen satt i gang og omhyller de små med varme, for selv er de ennå ikke i stand til å produsere sin egenvarme. Først når fjærdrakten er utviklet, svingflærene på vingene står, og halefjærene har utviklet seg, er redeboeren blitt til en fugl. Da først er den i stand til å leve i sitt element, i lys, luft og varme.

1) Lorenz Oken: Allgemeine Naturgeschichte für alle Stände. 7. Bd. 1. Abteilung. Stuttgart 1837.

2) Siehe dazu die umfassende Darstellung bei Wolfgang Makatsch: Die Vögel der Erde. Berlin 1954.

Men hva er det da som er forskjellen på en redeboer og en redeflykter? Ikke bare den tydelige dyktighet eller udyktighet til å leve ubeskyttet. Det er noe annet, dypt i tilblivelsesprosessen til den enkelte fugleart, som er trukket inn og som viser hen til den.

Redeflykterne er fugler som er rykket nærmere jorden enn sine brødre, redeboerne. Redeflykterne må ikke vente til fjærkleddingen er vokst ut på dem, for å kunne bevege seg. De smetter ut av egget og straks starter de sine gjøremål. Den lille hønsekyllingen nipper og tripper, den piper utrettelig, og selv om moren følger den, er den allerede blitt selvstendig. Slik går de små andungene i dammen, og de små svanene kan på den første dagen være så langt borte fra foreldrene at de kan

Schizofreni

Av Bjørn Rishovd Rund. Hertervig Forlag, 2008.

Anmeldt av NILS ERIK BONDESON

Nils Erik Bondeson
Foto: Borgny Berglund

Schizofreni representerer en av de største utfordringer innen vårt helsevesen. Det er en lidelse som rammer unge mennesker og er antageligvis den sykdommen som koster samfunnet mest. Vi har i omtrent 100 år

drevet vitenskapelige studier av schizofreni for å finne årsakene til sykdommen og for å få en bedre behandling. Når det gjelder årsaksforhold har det ikke vært noe virkelig gjennombrud. Det er lettere å se framskritt i behandlingstiltak, og vi gir pasientene bedre behandling nå enn for 20-30 år siden.

Forfatteren skriver om sykehusmiljøet i tidligere år som eksempel. Sommeren 1969 arbeidet han som pleiemedhjelper på Lier Sykehus utenfor Drammen. Han var 18 år gammel og dette var hans første møte med psykiatriske pasienter. Den behandlingen de fikk gjorde et sterkt inntrykk, det minnet som stod klarest for ham var at det var mye vold og trusler og at han var redd pasientene som alle var menn. De bodde på sovesaler med 12 – 15 senger på hver sal og mange ble låst med remmer hver kveld. En gang om dagen ble pasientene ført ut i en stor luftgård med et høyt piggrådgerde rundt. Slik han husker det, var det ikke mulig å føre noen fornuftig samtale med noen av pasientene.

Oslos Hospital Dollhus går for å være den første institusjon som var innrettet spesielt til de sinnsykes forvaring. Denne ble åpnet i 1778, men det var dårekister andre steder i landet lenge før dette, i Trondheim allerede i 1630-årene. I 1855 ble Gaustad Sykehus i Oslo åpnet med 270 senger. Gaustad var det første

statsasylet bygget for det formålet, og etterhvert fikk alle landsdelene sitt eget asyl.

Omtrent halvparten av pasientene i psykiatriske sykehus har en schizofrenidiagnose. Rundt 1904 ble de antipsykotiske medisinene tatt i bruk, før den tid hadde man kun primitive behandlingsmetoder til rådighet.

På det tidspunktet forfatteren begynte å interessere seg for schizofreni var det kun én man med rette kunne kalle schizofreniforsker i Norge. Det var Einar Kringelen, og hans tvillingstudier ble referert til i de mest anerkjente amerikanske og britiske lærebøkene. Han etablerte tidlig på 1960-tallet et register over alle tvillinger født i Norge mellom 1895 og 1945. Den norske tvillingsforskningen av schizofreni var senere fulgt opp i doktorarbeidet til Sidsel Onstad i 1992.

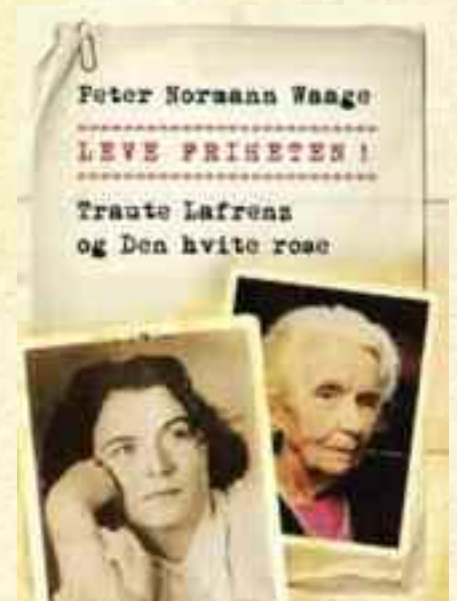
I en annen undersøkelse av voksne barn av to foreldre med schizofreni fant Kringelen i 1978 at knapt 30 prosent hadde en schizofrenidiagnose. Kringelen gjorde også i samarbeid med Phil Holzman ved Harvard universitetet i USA viktige studier av øyebevegelser ved schizofreni.

I 1932 studerte Ødegård norske emigranter til Minnesota og fant at disse hadde en høyere innleggelsesrate i psykiatrisk sykehus på grunn av psykose enn den øvrige popula-

sjonen både i Minnesota og i Norge. Han tolket dette som en støtte for hypotesen at emigrantene representerte et negativt utvalg med hensyn til mental helse. I 1989 utviklet Saugestad en modell for å forklare utviklingen av schizofreni til dels med utgangspunkt i Ødegårds data. Hun argumenterte for at schizofreni er et resultat av ekstremt sen modning og forlenget pubertet. Jeg tok med dette eksempelet fordi jeg hadde en sen utvikling i min egen barndom.

Jeg lider av sykdommen schizofreni og vil at andre som leser Landsbyliv skal lære om min lidelse. Denne boken er til ettertanke om schizofreni.

Leve Friheten

Petter Normann Waage. Schibsted Forlag. 2010.

Anmeldt av RIGMOR SKÅLHOLT

"Leve Friheten" er tittelen på Petter Normann Waages siste bok. I forordet forteller han om sitt møte med Traute Lafranz Page som han møtte i Amerika i 1984. Nesten 20 år etter ber hun ham skrive en bok om motstandsgruppen «Den hvite rose». Traute Lafranz befant seg "rett bak fronten" av Den hvite rose som besto av en gruppe studenter som gjorde en modig innsats mot naziregimet i Tyskland under den andre verdenskrig.

Fortsetter på side 24

De skrev flygeblad som de spredte rundt i München. De arbeidet i det stille med fredelige aksjoner mot nazistyrer.

Så ble de oppdaget, fengslet og henrettet i løpet av få dager. Mest kjent i denne gruppen var søskenparet Sophie og Hans Scholl.

Traute Lafranz som også ble tatt i strengt forhør, slapp på mirakuløst vis unna henrettelse. Hun reiste etter krigen til Amerika hvor hun giftet seg og arbeidet som lege.

Det er rystende menneskeskjebner Peter Normann Waage forteller om. Han skildrer møtet mellom nazistyrers galskap og unge menneskers brennende trofasthet overfor menneskeverdet.

Her er to eksempler:

Christoph Probst (som også ble henrettet), fikk tidlig vite hva som skjulte seg bak nazistenes eutanasi-program. Funksjonshemmede, utviklingshemmede og psykisk syke ble kaldblodig drept med gass og gift. Systematisk utryddelse av "mindreverdige" tok til etter innmarsjen i Polen 1939. Fra da til august 1941 ble over 70.000 handikappede drept. Christoph Probst forteller sin søster: "Ingen kan vite hva som går for seg i sjelen til en som er syk på sinnet. Ingen kan vite hvilken hemmelig, indre modning som kan vokse frem av lidelse og smerte. Hvert eneste liv er dyrebart. Vi er alle Guds barn". (side 70).

Denne tanken står i sterk kontrast til en offisiell statistikk fra den tiden: "Hvilken galskap som på den tiden herjet landet, viser en offisiell statistikk som "beviste" at avlivningen av de handikappede ville spare den tyske staten for 885 439 980 riksmark og 13 492 440 kilo kjøtt i løpet av en tiårsperiode". (side 87).

Ånden i flygebladene som ble distribuert kan vi ane i første setningen av det første bladet: "Ingenting er mer uverdigg for et kulturfolk enn uten motstand å la seg 'regjere' av en uansvarlig klikk som har gitt etter for de simpleste instinkter". Ungdommene var fortvilet over "den manglende opp-

merksomheten og den moralske lat-skapen blant befolkningen som gjorde nazismen mulig". (side 99). Flygebladene oppfordret til "selverkjennelse og aktiv medlidenhet" (114). Peter Normann Waage kaller dette kapitlet i boka "opprør ved hjelp av kultur".

Ungdommenes opprør var inspirert av de tyske kulturidealister, av russisk åndsliv, - og særlig Dostojevskijs diktning sto deres hjerter nær.

Peter Normann Waage avslutter boka med å fortelle fra en samtale rundt et middagsbord med Traute og russiske venner i Moskva i 1985. Traute fortalte om sitt arbeid på skolen i Chicago hvor hun arbeidet med mennesker med utviklingshemning. Den gangen ble "slike" mennesker gjemt bort i Sovjet. En av

gjestene spurte hvordan hun med så høy utdannelse kunne finne tilfredsstillelse i en jobb av den typen. "Det er uhyre vanskelig å bli menneske, forklarte hun. - Det er forferdelig mye som skal klaffe, og like mye som kan gå galt. Du og jeg kan oppleve en oppriktig glede og tilstedeværelse som menneske når vi for eksempel leser Dostojevskij. Andre kan oppleve den samme gleden og tilstedeværelsen ved å lære å mestre å spise med kniv og gaffel." (side 220)

"Leve Friheten" er en meget aktuell bok. Nazitiden er ikke over, tenker jeg etter å ha lest boka. Menneskeverdet er fortsatt truet, men i vår tid skjer det mer skjult. Peter Normann Waage skriver drivende godt. Boka er et viktig bidrag også til å forstå hva vi har å kjempe for i vår tid.

Marikken

Marikken og Junibakken Pims av Astrid Lindgren.

Anmeldt av NINA BRUN

Marikken og Lisabeth er to barn på 5 og 7 år. Livet deres på Junibakken, der de bor, er livet slik det er. På skolen, i nabolaget, i alle årstider og høytider. Gleder og skuffelser, seier og nederlag, latter og gråt.

En gang når Mia og Marikken skal kappes om å være mest modig klatrer de opp den strengt forbudte brannstigen på gavlveggen til overlæreren og hans familie, der overlæreren ligger for åpent vindu og sover middag. Marikken begynner først å klatre sakte, så fortere og fortere og stanser for å se inn i leiligheten til overlæreren, men hun klatrer forbi og balanserer på taket av den enormt høye bygningen og klatrer ned igjen. Og Mia gjør det samme. Men på vei opp knabber hun overlæreren lommebok, og på taket blir hun ør i hodet og må sette seg ned fordi hun er sulten. Hun svaier og holder nesten på å ramle. Tilslutt klatrer hun ned og sa at hun dret i hele greia!

Dagen etter får frøken høre at overlæreren har mistet lommeboken sin, og fatter mistanke. Frøken sier at lommeboken må ha vært stjålet fra lærerværelset. Men Marikken vet at

det ikke var fra lærerværelset! Og så får alle vite at det var Mia som stjal lommeboken, og overlæreren kommer og brøler på Mia. Men Mia mukker ikke så mye som et stensens ord og står urokkelig stille og ser ut av vinduet som om dette ikke angikk henne!

Tilslutt blir det spansk-rør. Overlæreren løfter hånden med spansk-røret,

"Nå, Mia?" Men Mia tier som før og gir pokker! Og det merkes i hele klassen at overlæreren venter på at Mia skal be om forlatelse. Men Mia står på sitt. Med en ekkel lyd treffer spansk-røret den spinkle bakenden

på Mia. Og overlæreren som hele klassen hater og forakter løfter hånden for neste slag.

Og skolebarna bryter nå ut i hulkeende gråt og skjærende hyl. Men neimen om det var Mia som skrek. Overlæreren senker hånden med spanmskrøret og brøler "Nå, Mia!"

Da snur Mia med ett på hodet og ser for første gang overlæreren bent inn i øynene og sier sitt lille ord, høyt og tydelig så hele klassen kan høre det.

"Pisspotte!" og så stavrer hun seg ut på sine tynne ben og før de andre får sukk for seg er hun vekk.

Marikkens 15 år gamle kjæreste, Abbe, og hans alkoholisererte far, herr Nilsson, er også en typisk skildring av svært menneskelige karakterer og reaksjoner, sorg og glede, fyll og fattigdom.

Jeg kan forresten også nevne gamle Lindquist fra eldrehjemmet, som må bo for seg selv i ei rønne ved siden av hovedhuset. Han hadde mistet kone og barn ved at konen, så snart hun hadde født, druknet seg selv og barnet og noe hadde gått aldeles i stykker oppe i hodet på Lindquist. Han prøvde å kidnappe Lisabet engang hun var så nyfiken og tittet inn for å se hvordan han hadde det. Marikken får henne fri ved å bestikke ham med to poser godteri. Han står og gynger mens han gomler i seg. Når posene er tomme, slipper han dem bare rett ned på bakken og stønner.

"Å herre Jesus! Hjelp meg! Dette lille mennesket kom til meg, men jeg fikk ikke lov å beholde henne. Jeg har ikke noen barn!"

Jeg syns at bedre antroposofi skal man lete lenge etter! Ikke minst fordi det også kan forstås av barn. Les og lær! Her er det så mye herlig og nifst, vakkert og farlig! Kom igjen! Ja livet skildres så usminket, nakent, vakkert, trist og humoristisk at man går virkelig glipp av noe ved å ikke lese en slik bok. Og noe av det edleste og vakreste av alt, er der erkøfiendene Mia og Marikken tilgir hverandre, ETTER episoden med overlæreren.

Det er slik livet er. Det er stort!

Det viktigste i livet

Det viktigste i livet. Sylvia McNicoll. TL Klubben.

Anmeldt av HANNE KVELI

Denne boka handler om en jente som heter Kristina Divnicki. Hun går på sømlinja. Mora hennes er veldig syk og ligger på sykehuset. Faren, broren Roy og Kristina bor hjemme. Mora hennes ønsket at Kristina skulle lære å sy klær.

Hun fant en kjole som mora hadde giftet seg i. Frøkenen hennes ønsket at hun skulle sy kjolen om til skoleballet. I tillegg driver hun med basket. Hun er forelsket i en som heter Mark, som også spiller basket, men så fant han seg en jente som heter Candy. Kristina blir litt sjalu. Hun prøver å besøke mora sin på sykehuset så ofte hun kan. Så driver hun og syr på den blå kjolen. Hun hadde ingen å gå med til skoleballet, men så fant Jennifer, hennes venninne, at de to kunne gå sammen.

Mer kan jeg ikke røpe. Dette er en fin bok for alle. Lettlest. Egentlig beregnet for ungdom men kan også leses av voksne. Denne boken vil jeg anbefale, den er veldig god, syns jeg.

Evangelietekster for de neste 3 måneder

I Camphill-landsbyene verden over markerer mange husfelleskap lørdag kveld ved å lese Evangelieteksten som også blir lest opp søndag morgen i gudstjenesten. Et forslag til passende tekster blir valgt ut og sirkulert. Fo å gi flere mennesker anledning til å knytte seg til denne praksisen, og for å hjelpe Camphillmedarbeidere å finne frem til riktig tekst, trykker vi her tekstene fra Sankthans til Mikkelsmess 2011.

JUNI			
24	Sankthans		
26		Johannes	1 19 – 28
JULI			
3		Johannes	3 22 – 36
10		Markus	8 22 – 30
17		Markus	5 21 – 43
24		Mattheus	12 1 – 8
AUGUST			
7		Mattheus	17 1 – 30
14		Mattheus	13 24 – 35
21		Mattheus	13 36 – 52
28		Mattheus	14 1 – 12
29	Johannes halshugging		
SEPTEMBER			
4		Johannes	4 1 – 42
Dette er lesingen for den første Bibelaften, holdt den 30. august 1941			
11		Markus	12 28 – 34
19		Markus	12 35 – 44
26		Markus	13 1 – 11

Opplysninger om Sosialterapeutisk Forbund

Forbundet ble formelt stiftet i oktober 2000 og vedtekter ble siste gang revidert i 2008. Forbundet har i dag 13 antroposofiske medlemsvirksomheter (samtlige i Norge som arbeider med barn, unge og voksne utviklingshemmede). Forbundets styre består av fem medlemmer valgt av Årsmøtet. Tre av disse skal representere sosialterapeutiske hjem, landsbyer, og helsepedagogiske skoler. De øvrige to kan rekrutteres fra hvilken som helst antroposofisk virksomhet.

Hele det norske miljøet består av ca 330 elever/beboere, og ca 550-600 medarbeidere fordelt på ca 400 årsverk. Forbundet har maktet å holde i gang den norske seminarutdanningen, samt utvikle en kommende bachelorutdanning i Antroposofisk Sosialpedagogikk fra 2011 i samarbeid med Rudolf Steiner Høyskolen i Oslo. Andre tiltak i regi av forbundet har vært Verdi-Mål-Handlingsgrunnlag etter Felleskapsmodellen.

Foto: Borgny Berglund

Når bachelorutdanningen er etablert, vil forbundet reorganiseres til å bli et rent serviceapparat med et felles sekretariat med kompetanse på det viktigste lovverket, kontaktpersoner mot embetsverk og politikere, medie-håndtering, organisasjonsutvikling, samt fødselshjelper ved etablering av nye helsepedagogiske og sosialterapeutiske initiativ.

Forbundet har på siste årsmøte endret navn, se egen notis om dette i nyhetsdelen i denne utgaven av Landsbyliv.

Kontakt:

Geir Legreid eller Petter Holm.
Sosialterapeutisk Forbund
Fosswinckelsgt 18, 5007 Bergen.
Geir Legreid mobil: 40828444
E-post: geir@helgeseter.no
Petter Holm kontor: 55 31 50 10

Opplysninger om Camphill landsbystiftelse

Foto: Borgny Berglund

Camphill-landsbyene er bygget opp rundt et biodynamisk landbruk og forskjellige håndverksaktiviteter. Husarbeidet er en vesentlig del av virksomheten. Alle har oppgaver som dekker reelle behov i landsbyen, og alle utfører sitt arbeid etter egne evner og muligheter.

Kunst og kultur vever seg inn i alle aspekter av landsbylivet. Lands-

byens beboere og medarbeidere danner husfelleskap. Økologisk bevissthet kjennetegner alle aspekter av landsbylivet.

Landsbyene vurderer ikke lønn i forhold til arbeidsinnsats. Mange av medarbeiderne forvalter lønnsinntektene i fellesskap. Landsbyens beboere med uførepensjon forvalter denne selv i samråd med sin hjelpe-

verge. Camphill Landsbystiftelse mottar statsstøtte til driften i form av et rammetilskudd fra Sosial- og Helsedirektoratet. Noen landsbyer tilbyr også dagplasser i verkstedene.

Camphill-landsbyene tilbyr et bo- og arbeidsmiljø for voksne som har behov for daglig omsorg. I tillegg driver de Framskolen, et tilbud for unge med utviklingshemming, etter videregående. Søknad om plass rettes til den aktuelle landsby. Dersom du ønsker å være medarbeider i en av landsbyene for kortere eller lengre tid, ta direkte kontakt med det aktuelle stedet.

Camphill-landsbyene tar også imot unge mennesker som ønsker et praksisopphold før eller under studietiden.

For mer informasjon:

Camphill landsbystiftelse,
Reidar Jensensgate 10,
7550 Hommelvik
Tel: 73 97 84 60
Epost: landsbystiftelsen@camphill.no
www.camphill.no

Peer

Nordisk festivaluke

Gålåvatnet i Gudbrandsdalen
tirsdag 16. til søndag 21. august 2011

for alle

Vi inviterer alle som lever med sine egne eller andres funksjonshindringer til **festivaluka «Peer for alle»** ved Gålåvatnet fra tirsdag 16. til søndag 21. august 2011.

Vil du være med å spille scener fra Peer Gynt på friluftsscenen? Har du teater eller musikk du vil vise fram for andre? Liker du å lage kostymer? Er du glad i å synge? Festivaluka på Gålå gir alle som ønsker det muligheten til å uttrykke seg på *sin* måte.

Mennesker fra inn- og utland vil være samlet denne uka som avsluttes med **festivalforestillingen «Peer for alle»** på friluftsscenen ved Gålåvatnet lørdag 20. august kl. 17

«Hvor er jeg som meg selv, den hele, den sanne?» Fra Peer Gynt av Henrik Ibsen

Sommerfestival 2011

SOMMERFESTIVAL: For unge og voksne fra hele Norden som vil være med på en annerledes og innholdsrik sommerfestival.

FESTIVAL MED PEER GYNT: Henrik Ibsens skuespill Peer Gynt deles opp til ulike aktører på forhånd som øver inn sin del før festivalen. Under festivaluka blir stykkets deler satt sammen, og vi avslutter festivalens siste dag med en storslått forestilling!

SCENEN er åpen for deg og din gruppe. Festivalområdet tilbyr også en liten scene som du og din gruppe kan spille på.

FOR ALLE: Festivalen gir et bredt spekter av aktiviteter i og omkring drama, i tillegg til dans, musikk, sang og turer i den flotte fjellnaturen. De som ikke er tilknyttet noen gruppe, er velkommen til å være med som fri deltaker eller publikum.

Uteberg Wold - foto: Borgey Berglund

BO & SPISE: Deltakere som vil være med på hele festivalen, innlosjeres i 4-8 manns hytter. Frokost, middag og kveldsmat er inkl. i festivalprisen og spises i hyttene og i det store festivalteltet. For andre anbefales hotell og hytter i området.

PRIS: Kursavgift NOK 5.000,- pr. person inkl. kost og losji. NOK 600,- for Dagpass; aktiviteter, middag, kveldsmat.

Opplev festivalforestillingen «Peer for alle» på friluftsscenen lørdag 20. august kl 17

BILLETTER: www.nordisk.allkunstverk.com

INFORMASJON: Dag Balavoine, tlf 72 52 70 87 / 99 60 88 10 eller skriv til nordisk.allkunstverk@camphill.no

INNBETALING: Cultura Bank, konto 1254.05.50148.

GAVER: Vi er takknemlig for pengegaver til prosjektet. Gaver overføres til konto 1254.05.50148.

Peer for alle 2011 arrangeres av Nordisk forbund for helsepedagogikk og sosialterapi, i samarbeid med Dissimilis, Norsk forbund for utviklingshemmede, Peer Gynt AS, Norsk forbund for helsepedagogikk og sosialterapi og SOR.

Velkommen til festivaluka 2011!

Camphill Rotvoll

Camphill Rotvoll ligger landlig til ved fjorden i Trondheim kommune og består av Kristoffer-tunet levefellesskap og Rotvoll verksteder og gartneri. Vi tar imot mennesker som trenger spesiell omsorg i levefellesskap og/eller de som bare trenger et vernet arbeid eller dagtilbud.

Henvendelse:

Hans Collins vei 5, 7053 Ranheim
Telefon: 73 82 68 50
Telefaks: 73 82 68 51
E-post: velkommen@camphill-rotvoll.no
applications@camphill-rotvoll.no (søknad)

Foto: Borgny Berglund

Hogganvik – en Camphill Landsby

Hogganvik Landsby ligger i et typisk Vest-landslandskap ved Vindafjorden i Ryfylke. Landsbyen har utsikt mot fjorder og fjell. Gården, gartneriet, ysteriet, skogsdriften og et lite snekkerverksted gir arbeid til de fleste. 35-40 mennesker bor i Hogganvik Landsby.

Henvendelse:

Hogganvik Landsby, 5583 Vikedal
Tlf: 52 76 01 11 (Mandag-fredag 9-12)
Faks: 52 76 04 08,
E-post: hogganvik@camphill.no
www.camphill.no/Hogganvik/

Foto: Borgny Berglund

Jøssåsen – en Camphill Landsby

Jøssåsen ligger i Malvik kommune i Sør-Trøndelag. Her bor det ca 50 mennesker, i tillegg kommer 10 - 12 stk på dagtid som tar del i arbeidet. Foruten gårdsdriften har landsbyen kulturhus, veveri, bokbinderi, keramikkverksted, snekkerverksted og vedgruppe.

Henvendelse:

Jøssåsen Landsby
7550 Hommelvik
Telefon/faks: 73 97 12 22 (Man-fredag 9-13)
E-post: office@jossasen.no (kontoret)
application@jossasen.no (søknad)

Foto: Borgny Berglund

Solborg – en Camphill Landsby

Solborg ligger i Buskerud mellom Hønefoss og Jevnaker, med vakkert utsyn mot Norefjell vestover og grensende mot Nordmarka østover. Med smått og stort bor det omtrent 50 mennesker her. Landsbyen har gård, gartneri, urteverksted, veveri, bakeri og en skogsgruppe.

Henvendelse:

Solborg, 3520 Jevnaker
Tlf: (man-fre 9-12) +47 32 13 24 80
Faks: +47 32 13 20 20
E-post: solborg@camphill.no

Foto: Borgny Berglund

Vallersund Gård og Framskolen (Camphill)

Vallersund Gård ligger på Fosenhalvøya. Her bor ca 50 mennesker og det drives gårdsbruk, bakeri, veveri, gartneri, urteverksted og butikk. Vi tar imot voksne rusmiddelskadede. Framskolen er et toårig lærested for unge voksne utviklingshemmede mellom videregående skole og yrkeslivet.

Henvendelse:

Vallersund Gård, 7167 Vallersund
Telefon: 72 52 70 80 (mandag-fredag 9-12)
Telefaks: 72 52 70 99
E-post: vallersund-gaard@camphill.no

Foto: Dag Balavone

Vidaråsen – en Camphill Landsby

Vidaråsen, med ca 120 beboere, ligger i Andebu i Vestfold. Det drives gård, gartneri, meieri, toveverksted, snekkerverksted, veveri, urteverksted og en butikk. Vi holder konserter, teaterforestillinger, foredrag og allmøter, og har også et terapihus for mennesker som trenger ekstra pleie.

Henvendelse:

Vidaråsen Landsby
3158 Andebu
Telefon: 33 44 41 00 (mandag-fredag 9-15)
Telefaks: 33 44 40 01
E-post: office@vidaraasen.no

Foto: Borgny Berglund

Granly

På Mjøsas vestsida, 15 km sør for Gjøvik, ligger Granly Stiftelse i tettbebyggelsen Kapp. Her bor 26 voksne personer med utviklingshemning i 5 boliger og en hybelleilighet spredt på et parklignende område. Aktivitetene er hovedsaklig sentrert rundt håndverk og kunst.

Henvendelse:
Granly Stiftelse, 2849 Kapp
Telefon: 61 14 36 60
Telefaks: 61 14 36 61
E-post: granly@granly-stiftelse.no
www.granly-stiftelse.no

Aktivfoto

Grobunn Stiftelse

Vi tilbyr i samarbeid med Helsepedagogisk Steinerskole på Hedemarken et tilrettelagt landsdekkende v.g. opplæringstilbud på Frenning Vestre i Stange. Grobunn tilbyr et ungdomsbofellesskap i skoleuken og to helger i måneden, og et tilbud inntil tre år etter videregående skole.

Henvendelse:
Grobunn Stiftelse
Frenningvn. 102, 2344 Ilseng
Telefon: 48 16 05 41
E-mail adr. grobunn@msn.com
www.grobunn.no

Foto: Borgny Berglund

Helgeseter

Stedet åpnet i 1954, og i dag bor det 29 voksne med spesielle behov på Helgeseter, som tilbyr dem bolig, pleie, terapi, medisin, arbeid, kultur og fritid. Det er 6 bofellesskap, terapiavdeling, kulturgruppe og gårdsdrift, men ingen fastboende medarbeidere.

Henvendelse:
Øvre Sædalsvei, 5099 BERGEN
Administrasjon: geir@helgeseter.no
Telefon: 55 27 38 99
www.helgeseter.org

Foto: Frode Holleland

Helsepedagogisk Steinerskole på Hedemarken

Ved Steinerskolen på Hedemarken har vi en helsepedagogisk skole for psykisk funksjonshemmede elever. En skole i skolen. Vi har også en avdeling for noen av våre videregående elever på Stiftelsen Grobunn i Romedal, et skole- og botilbud for 8-10 elever.

Henvendelse:
Postboks 100, 2312 Ottestad
Besøksadr: Sandvikavegen 11, 2312 Ottestad
Telefon: 62 58 89 04 • Telefaks: 62 58 89 09
E- post: hps.hedemarken@steinerskolen.no
www.hedemarken.steinerskolen.no

Foto: Borgny Berglund

Ljabruskolen – Steinerskole for elever med spesielle behov

Skolen gir et tilbud for elever med spesielle behov i grunn- og videregående skole. Høsten 2009 flyttet skolen inn i nybygget hus på Ljabru. Undervisningen bygger på Steinerskolens læreplan, tilrettelagt i forhold til elevenes behov og forutsetninger.

Henvendelse:
Ljabruskolen, Ljabrubakken 50, 1165 OSLO
Telefon: 22 62 98 90
Telefaks: 22 62 98 91
E-post: hrso@steinerskolen.no
www.ljabruskolen.no

Foto: Jan Bang

Rostadheimen Bofellesskap

Rostadheimen ligger i vakre omgivelser på Garnes rett utenfor Bergen. Her bor det åtte personer i forskjellig alder. Stedet har også et dagtilbud for seks av beboerne.

Henvendelse:
Rostadheimen Bofellesskap
Garnesveien 166, 5264 GARNES
Telefon: 55 53 78 80 • Mobil: 93 87 49 49
E-post: post@rostadheimen.no
www.rostadheimen.no

Foto: Borgny Berglund

Verdandi Naboskap

Med utsikt til Sørfjorden i Arna ligger et lite Naboskap integrert i byggefeltet. Her bor det 8 mennesker som alle har sitt arbeid i Bergensområdet. Naboskapet ble bygget i 1985 og har en tilknytning til Rostadheimen som ligger 10 minutter unna.

Henvendelse:
Stiftelsen Verdandi
Vestliveien 69, 5264 Garnes
Telefon: 55 24 30 10 / 90 28 37 67
E-post: d-terjos@frisurf.no

Foto: Jan Bang

Cogito – Forum for kunst, filosofi, litteratur og samtid

Tidsskriftet Cogito vil være et møtested for spirituelt og skapende arbeide. Rudolf Steiners frihetsfilosofi og erkjennelsesvei er en inspirasjonskilde.

Temaene vi tar opp kommer til syne gjennom fordypende artikler, intervjuer, diktning og gjendiktning.

Utkommer to ganger i året

Bestillinger sendes til:

Axel Bojer
Lillerudveien 175
1454 Fagerstrand
post@forumcogito.no
www.forumcogito.no

90,- for nummer 20 (+ porto)
50,- for eldre numre (+ porto)
180,- for ett års abonnement

ABONNER PÅ ØKOLOGISK LANDBRUK!

Fagbladet Økologisk Landbruk inneheld fagartiklar om praktisk økologisk jord- og hagebruk frå inn- og utland. Rådgivarar i Norsk Landbruksrådgiving frå heile landet skriv artiklane. I tillegg publiserer fleire forskarar artiklar i bladet. Dette gjer at du får ta del i den nyaste kunnskapen innan økologisk landbruk. Bladet kjem ut med 4 nummer i året.

Les meir om oss på <http://okologisk.lfr.no>

Ja takk!

- Eg vil abonnere på Økologisk Landbruk for 350 kr.
- Eg vil gjerne ha eit gratis prøvenummer
- Eg vil gjerne gje eit gaveabonnement til _____

Namn: _____

Adresse: _____

Sendast til: Økologisk Landbruk BA
2686 Lem

E-post: okologisk.landbruk@lfr.no
SMS: 954 06 419

Veiledning innen biologisk-dynamisk jord- og hagebruk

Har du spørsmål om biologisk-dynamisk jord- og hagebruk
kan du henvende deg til disse veilederne:

Driftsplanlegging, vekstskifteplaner, økonomi

Bonde og landbruksøkonom **Jens Niebuhr**

Vestbygdvegen 400, 2312 Ottestad Tlf. 62 58 61 11 / 977 20 238 E-post niebuhr@frisurf.no

Framstilling og bruk av preparater, grønnsaksdyrking og husdyrbruk

Bonde og lærer **Eric Brinkhof**

Foldsæbakkane, Haugsgrend, 3870 Fyresdal Tlf. 35 04 13 55 / 911 15 519 E-post brinkhof@start.no

Kompostering, bruk av preparater, grønnsaks- og fruktdyrking

Gartner og lærer **Nathanael Mead**

Sogn Jord og Hagebruksskule, 5741 Aurland Tlf. 57 63 26 50 / 995 59 981 E-post natha-m@online.no

Frukt og eple dyrking

Bonde og fruktdyrker **Olav Jønsi**

Hjuksebø, Rute 20/23, 3683 Notodden Tlf. 35 95 73 08 / 480 77 919 E-post olavjonsi@tele2.no

Korn dyrking inkl. dyrking av spelt, svedjerug, enkom, landhvetesorter osv.

Bonde **Johan Swärd**

Aschimlinna 213, 2760 Brandbu Tlf. 61 35 55 43 / 902 09 891 E-post ksward@online.no

Urte dyrking

Bonde **Ola Aukrust**

Nordgard Aukrust, 2686 Lom Tlf. 61 21 12 15 Faks 61 21 19 34 E-post aukr@online.no

Grønnsaks og hagebruksfrø

Bonde **Kerstin Pålsson**

Burholtveien, 1940 Bjørkelangen Tlf. 410 19 641 E-post kerpaa@hotmail.com

Hagebruk

Forsker **Berit Swensen**

Herumveien 33, 1430 Ås Tlf. 64 94 49 09 / 977 10 495 E-post bswe@online.no

biologisk
dynamisk
forening

www.biodynamisk.no

Årsabonnement 4 hefter i året
kr **250,-**

TIDSSKRIFT FOR
JORDBRUK OG ERNÆRING
NATUR OG KULTUR

Utgiv av Biologisk-dynamisk Forening

HERBA

HERBA c/o Biologisk-dynamisk Forening, Skonhovedveien 149, 2822 Bybrua
TELEFON 61 18 44 50 + TELEFAKS 61 18 44 51 + E-POST herba@biodynamisk.no
http://herba.biodynamisk.no

LANDSBYLIVS VENNER OG STØTTESPILLERE

Takk til alle våre støtteannonsører!

B – Økonomi

Returadresse:

Landsbyliv,
Solborgveien 21,
3520 JEVNAKER

SOSIALPEDAGOGISK NORGESKALENDER 2011

AUGUST

Onsdag 3. – lørdag 6.

5. European Congress for People with Special Needs – Wien, Østerrike.

Søndag 7. – søndag 14.

Metamorphosis-konferanse i Sør-Tyskland.

Tirsdag 16. – søndag 21.

Peer for Alle – Gåå i Gudbrandsdalen.

SEPTEMBER

Torsdag 15. – søndag 18.

Baltic Seminar “Understanding the image of man” – Pahkla, Estland.

Lørdag 17.

Markedsdag for antroposofiske virksomheter, Rådhusplassen, Oslo.

OKTOBER

Torsdag 13.

Camphill Northern Regional Association board – Häggatorp, Sverige.

Torsdag 13. – søndag 16.

Northern Region Group – Häggatorp, Sverige.

NOVEMBER

Fredag 4. – søndag 6.

Camphill Landsbystiftelse Representantskapsmøte – Vidaråsen.

Torsdag 10. – søndag 13.

Baltic Seminar “Understanding the image of man” – Rozkalni, Latvia.

DESEMBER

Fredag 9. – mandag 12.

Nordisk Forbund – Marjatta, Danmark.

For oppdatering og endringer:

JAN BANG: janbang@camphill.no
Tlf.: + 47 481 29 653

Bli abonnent på Landsbyliv!

Bli kjent med landsbylivet og få tilsendt bladet for kun kr. 350,- pr. år

FOR BESTILLING: E-post: landsbyliv@camphill.no eller telefon 481 29 653